

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

"SE ON TÄRKEINTÄ ELÄMÄSSÄ, OMA RAUHA, OMASSA KÄMPÄSSÄ"

Asukkaiden kokemuksia Kotirinteellä asumisesta

TEKIJÄT: Irina Hirvonen
Kajja Koponen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan tutkinto-ohjelma			
Työn tekijät Irina Hirvonen ja Kaija Koponen			
Työn nimi "Se on tärkeintä elämässä, oma rauha, omassa kämpässä" – Asukkaiden kokemuksia Kotirinteellä asumisesta			
Päiväys	3.12.2020	Sivumäärä/Liitteet	55/3
Ohjaaja Auli Ratinen			
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani Työterapinen yhdistys ry.			
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyössä selvitettiin asukkaiden kokemuksia Kuopiossa sijaitsevasta Kotirinne -asumisyksiköstä ja Asunto ensin -periaatteesta. Asunto ensin -periaate on toiminut Suomessa keskeisenä periaatteena asunnottomuuden vähentämisessä yli kymmenen vuoden ajan. Tutkimuksessa tuodaan esille, minkälaisia vaikutuksia Kotirinteellä asumisella on ollut asukkaiden hyvinvointiin, millaisena asukkaat kokevat osallisuutensa ja kuinka he ovat viihtyneet Kotirinteellä. Sen lisäksi tutkimuksessa selvitettiin asukkaiden kehittämisehdotuksia Kotirinteen toiminnalle.</p> <p>Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Työterapinen yhdistys ry ja opinnäytetyö toteutettiin Kuopiossa. Työterapinen yhdistys ry tarjoaa mielenterveys- ja päihdekuntoutujille tuettua asumista asumisyksiköissä Kuopiossa ja Varkaudessa. Työterapisen yhdistyksen Kotirinne -asumisyksikön tukiasunnot ovat kohdennettu asunnottomille henkilöille, ja asumisyksikön toiminta perustuu Asunto ensin -periaatteeseen.</p> <p>Tutkimus tuotti Työterapiselle yhdistykselle tietoa siitä, minkälaisena Kotirinteen asukkaat ovat kokeneet nykyisen asumispaikkansa. Kerätty tieto toi työntekijöille näkyväksi, millä tavoin asukkaat itse ovat kokeneet Asunto ensin -mallilla toimivassa asumisyksikössä asumisen. Toimeksiantaja voi hyödyntää tuloksia Kotirinteen kehittämisessä. Asunnottomien ja asunnottomuutta kokeneiden henkilöiden ääni jää usein yhteiskunnassa kuulumattomiin, mutta asunnottomuustutkimuksen avulla voidaan tuoda esiin myös heidän ajatuksiaan ja kokemuksiaan.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Tutkimuksessa haastateltiin yhtätoista Kotirinteen asukasta heinäkuussa 2020 ja haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna. Haastattelumateriaali litteroitiin ja tämän jälkeen analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmin. Tutkimustulokset on jaettu tutkimuskysymysten mukaisesti kolmeen teemaan: hyvinvointi, osallisuus ja viihtyvyys.</p> <p>Tutkimuksessa ilmeni, että Kotirinteen asukkaat ovat suurelta osin tyytyväisiä asumisyksikköön. Asukkailla on myönteisiä kokemuksia oman hyvinvoinnin kohentumisesta Kotirinteellä asuessaan ja erityisesti työntekijöiden tarjoama tuki on keskeinen tekijä hyvinvoinnin lisääntymisessä. Asukkaat ovat myös kokeneet osallisuutensa toteutuneen Kotirinteellä. Asukkaat kokevat Kotirinteen pääosin viihtyisäksi asuinpaikaksi, mutta päihteiden käytön salliminen jakaa osittain asukkaiden mielipiteitä. Asukkailla oli myös mahdollisuus antaa ehdotuksia Kotirinteen toiminnan kehittämiseksi, mutta ehdotuksia tuli hyvin vähän, koska useimmat kokivat olevansa tyytyväisiä Kotirinteen nykyisellään.</p>			
Avainsanat asunnottomuus, asumista turvaava työ, Asunto ensin -malli			

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Authors Irina Hirvonen and Kaija Koponen			
Title of Thesis "It's the most important thing in life, own peace in own place" – Residents' experiences from Living in Kotirinne Supported Housing			
Date	December 3, 2020	Pages/Appendices	55/3
Supervisor Auli Ratinen			
Client Organisation /Partner Työterapinen yhdistys ry.			
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this thesis was to find out the residents' experiences from Kotirinne supported housing unit and the Housing first -principle. The Housing first -principle has been the main policy of reducing homelessness in Finland over the past ten years. The research focused on well-being, inclusion and satisfaction with the place of living as experienced by the residents of Kotirinne. Furthermore the research aimed to find out about the residents' development ideas for Kotirinne services.</p> <p>The client organisation of this thesis was the association Työterapinen yhdistys ry which provides supported housing services for substance abusers and people with mental health challenges. Kotirinne supported housing unit is meant for people suffering from homelessness. The work in Kotirinne is based on the Housing first -principle.</p> <p>The aim of the research was to produce information for Työterapinen yhdistys on how residents have experienced their current residence. This information brings visibility to the experiences of the residents living in the Housing first -housing unit. The employees of Työterapinen yhdistys can exploit the research results in the development of Kotirinne housing services. Homeless people and people who have experienced homelessness are not often heard in the Finnish society. A study carried out among homeless gives an opportunity to bring out their experiences and thoughts.</p> <p>This thesis was a qualitative research. Eleven residents of Kotirinne were interviewed in July 2020. The research method was a semi-structured theme interview. The interview material was transcribed and then analysed with content analysis. The interview results were divided into three themes according to the research questions: well-being, inclusion and satisfaction.</p> <p>According to the research results the residents were mostly satisfied with Kotirinne supported housing unit. The residents had positive experiences from the improvement of their well-being and the realization of inclusion in Kotirinne. The residents mainly enjoyed living in Kotirinne but the allowance of substance use divided their opinions. The residents had a chance to give suggestions on how the services of Kotirinne could be developed. Only a few suggestions were given because the residents were mainly pleased with Kotirinne services as they are now.</p>			
<p>Keywords homelessness, housing work, Housing first -principle</p>			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	TYÖTERAPINEN YHDISTYS	7
3	ASUNNOTTOMUUS ILMIÖNÄ	8
3.1	Asunnottomuuden syyt	10
3.1.1	Yhteiskunnalliset syyt	11
3.1.2	Yksilötason syyt	12
3.2	Asunnottomuuden vähentämishjelmat	14
4	ASUMISTA TURVAAVA TYÖ	16
4.1	Asumissosiaalinen työ	16
4.2	Asumisneuvonta	17
4.3	Asumispalvelut	18
5	ASUNTO ENSIN -MALLI	20
5.1	Asunto ensin -mallin periaatteet ja tavoitteet	21
5.2	Asunto ensin -mallin soveltaminen Kotirinteellä	22
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	25
6.1	Kvalitatiivinen tutkimus ja teemahaastattelu	26
6.2	Eettisyys ja luotettavuus	27
6.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	28
7	TUTKIMUSTULOKSET	31
7.1	Muuttaminen Kotirinteelle	31
7.2	Hyvinvointi	33
7.3	Osallisuus	35
7.4	Viihtyvyyys	38
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	43
9	POHDINTA	46
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	48
	LIITE 1: SAATEKIRJE	53
	LIITE 2: SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA	54
	LIITE 3: TEEMAHAASTATTELURUNKO	55

1 JOHDANTO

Asunnottomuutta on pyritty ehkäisemään suomalaisessa yhteiskunnassa pitkään, ja asunnottomuuden vähentäminen onkin ollut osana eri hallitusten hallitusohjelmia lähes koko 2000-luvun ajan (Pitkänen, Harju, Törmä, Huotari, Mayer ja Pyykkönen 2019, 9). Varsinainen asunnottomuuden vähentämishjelma alkoi muodostua 1990-luvun lopulla valtionosuusuudistusten sekä Raha-automaattiyhdistyksen avustuspolitiikan muuttumisen ja korkeimman oikeuden linjausten myötä. Asunnottomuus nousi myös aiempaa suuremmin mukaan poliittiseen toimintaan vuosituhanen alussa, kun Helsingin ensisuojeien huonoon kuntoon alettiin kiinnittää huomiota ja asunnottomien henkilöiden määrä kasvoi kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen tarjonnan vähentyessä. (Saari 2015, 134–135, 146–148.)

Suomalainen asunnottomuuspolitiikka lähti kehittymään, kun 2000-luvun alkupuolella asuntorakentamiseen liitettyä ”yleishyödyllisyyden” määritelmää tarkennettiin ja näin ollen valtion tukeman sosiaalisen asuntotuotannon lisääminen mahdollistui. Resurssit asunnottomuuden ehkäisemiseen myös kasvoivat, kun vuonna 2004 asetettiin laki avustuksista erityisryhmien asunto-olojen parantamiseksi. Lain myötä mahdollistui tuen saaminen erilaisiin asuntohankkeisiin, jotka paransivat tukea tarvitsevien henkilöiden asuinoloja. Tärkein uudistus ja muutos asunnottomuustyöhön oli kuitenkin ennen kaikkea se, että Asunto ensin -periaate kohosi asunnottomuuspolitiikan keskiöön. (Saari 2015, 134–135, 146–148.)

Suomessa on toteutettu kolme asunnottomuuden vähentämiseen tähtäävää ohjelmaa vuosien 2008–2019 aikana. Ohjelmien tavoitteena oli, että asunnottomien ja pitkäaikaisasunnottomien henkilöiden määrää saataisiin kavennettua, asunnottomaksi päätymistä ennaltaehkäistyä, tarvittavia palveluja parannettua ja asuntokantaa kasvatettua. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma PAAVO toimi vuosina 2008–2011 ja sitä seurannut PAAVO II -ohjelma vuosina 2012–2015. Ohjelmakausien aikana pitkäaikaisasunnottomuutta kitkettiin yhteensä 35 prosenttia. Viimeisimpänä ohjelmana toimi vuosina 2016–2019 Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma AUNE, jossa tavoiteltiin 2500:n asunnon hankkimista asunnottomille ja asunnon menettämisen uhan alla oleville henkilöille. Ohjelmassa kantavina tekijöinä olivat asunnottomuuden ja asunnottomuuden toistumisen ehkäisy. (Pitkänen, ym. 2019, 42–48.)

Asunnottomuuden vähentämishjelmien aikana asunnottomuus on vähentynyt kaiken kaikkiaan noin kolmellatuhannella henkilöllä. Suomi on näiden vuosien aikana ollut ainoa EU-maa, jossa asunnottomien henkilöiden määrä on laskenut. Asunnottomuutta kitkettäessä on kiinnitetty huomiota asunton tarjontaan ja vuokraukseen, asumisen taitoihin ja asukkaiden arkea vahvistaviin tukitoimiin, taloudellisten asioiden hoitamiseen, hyvinvointitekijöihin ja integroitumiseen. (Pitkänen, ym. 2019, 42–48.)

Nykyisen hallituksen tavoitteena on asunnottomuuden puolittaminen vuoteen 2023 mennessä ja asunnottomuuden poistaminen vuoteen 2027 mennessä, eli kahden hallituskauden aikana. Ympäristöministeriö on yhdessä isoimpien kaupunkien, palveluntuottajien sekä järjestöjen kanssa käynnistänyt vuosien 2020–2022 mittaisen asunnottomuuden yhteistyöohjelman. Yhteistyöohjelman lisäksi

hallituksen asuntopoliittisiin tavoitteisiin on kirjattu asumisneuvonnan muuttaminen lakisääteiseksi, asumisneuvonnan resurssien lisääminen ja riittävän asumisneuvonnan turvaaminen riippumatta asuinpaikasta tai asumisen muodosta. Myös asunnottomuuden tilastointia pyritään kehittämään ja asunnottomuuden poistotavoite kiinnitetään osaksi uusia kaupunkiseutujen toimivuutta, kilpailukykyä ja kehittämistä parantavia MAL-sopimuksia. Lisäksi hyväksi todetusta Asunto ensin -periaatteesta pidetään kiinni. (Valtioneuvosto s.a.; Ympäristöministeriö s.a.)

Toimeksiantajana opinnäytetyössämme on Työterapinen yhdistys ry ja kvalitatiivisen tutkimuksemme kohderyhmänä ovat Työterapisen yhdistyksen Kotirinne-asumisyksikön asukkaat. Työterapinen yhdistys toimii Kuopiossa ja Varkaudessa, ja tarjoaa tukiasumispalveluja mielenterveys- ja päihdekuntoutujille. Vuonna 2013 Kuopion Inkilänmäelle valmistunut Kotirinne on yksi Työterapisen yhdistyksen asumisyksiköistä ja sen tarkoituksena on vastata pitkäaikaisasunnottomien asumistarpeita. (Työterapinen yhdistys s.a.a.; Työterapinen yhdistys s.a.d.)

Opinnäytetyömme tarkoituksena on tutkia asukkaiden asumiskokemuksia Kotirinteellä, ja tavoitteena on tuottaa Työterapiselle yhdistykselle tietoa siitä, minkälaisena asukkaat ovat kokeneet Kotirinteellä asumisen. Kotirinne toimii Asunto ensin -mallin mukaisesti, joten olemme valinneet tutkimuskysymyksemme Asunto ensin -mallin periaatteiden ja laatusuosituksen pohjalta. Tavoitteenamme on tuottaa tietoa asukkaiden näkökulmasta käsin. Haluamme tuoda tutkimuksessa esille, kuinka asukkaat näkevät Asunto ensin -periaatteiden toteutuneen Kotirinteellä asuessaan.

2 TYÖTERAPINEN YHDISTYS

Työterapinen yhdistys ry tarjoaa tuettua asumista päihde- ja mielenterveyskuntoutujille, joilla on asumiseen liittyviä haasteita. Kuopiossa sijaitsevat asumisyksiköt Inkilänkoti, Metsola, Männistön Aimu ja Patakukkulan palvelukeskus sekä Kotirinne, jonka asukkaiden asumiskokemuksia työsamme tutkimme. Varkaudessa toimii asumisyksikkö Savonkoti. Työterapisen yhdistyksen toiminnan keskiössä on päihteettömyyden tukeminen sekä asukkaiden psyykkisen hyvinvoinnin edistäminen. Toiminnallinen päiväohjelma ja erilaiset ryhmät tukevat asumista ja asukkaiden päihteetöntä elämää. Yhdistys on aktiivisessa yhteistyössä kaupungin sosiaali- ja terveystaloihin, mikä edesauttaa asukkaiden sujuvaa asiointia eri viranomaistahojen kanssa. Työterapinen yhdistys kehittää aktiivisesti palveluitaan ja ottaa kehittämistyössä huomioon asukkaiden ja heidän läheistensä sekä yhteistyötahojen antamaa palautetta. (Työterapinen yhdistys s.a.a.)

Yhdistyksellä on myös oma työterapistia toimintaa tarjoava toimintakeskus Pajala, jossa voi valmistaa puu- ja käsitöitä, huoltaa autoja ja polkupyöriä sekä tehdä kiinteistöhuollon töitä. Pajalan toiminta on tarkoitettu henkilöille, jotka erinäisien syiden takia eivät ole pitkään aikaan olleet mukana työelämässä. Työtoiminnan tarkoituksena on tukea kuntoutumista työn tekemisen kautta. (Työterapinen yhdistys s.a.b.) Haastatteluissamme ilmeni, että osa Kotirinteen asukkaista on tehnyt Pajalassa töitä, ja asukkaat ovat voineet hyödyntää Pajalan palveluja tarvitessaan korjaus- tai huoltopalveluja.

Inkilänkoti -yksikön yhteydessä sijaitsevasta ravintola Artturosta Työterapisen yhdistyksen asukkailla on mahdollisuus ostaa päivittäin viisi eri ateriaa (Työterapinen yhdistys s.a.c.). Patakukkulan palvelukeskuksella toimii myös asumispäivystys, joka on avoinna joka päivä kello 21–7.30. Asumispäivystyksen tiloihin ovat tervetulleita yöpymään asunnottomat ja hetkellisesti yöpaikkaa tarvitsevat yli 18-vuotiaat henkilöt. (Työterapinen yhdistys s.a.d.)

Työterapisen yhdistyksen asumisyksikkö Kotirinne sijaitsee Kuopion Inkilänmäellä ja se on ollut toiminnassa vuodesta 2013 lähtien. Yksikkö on rakennettu pitkäaikaisasunnottomuuden kitkemiseksi osana valtakunnallista pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisen ohjelmaa. Talossa on yhteensä 45 asuntoa, joissa asuessa on mahdollista saada tukea elämänhallintaan. Kotirinteellä työskentelee sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia, jotka tukevat asukkaita päihdeettömyyteen sekä ohjaavat heitä esimerkiksi terveys- ja talousasioissa, kodinhoidossa sekä työhön ja opiskeluun liittyvissä asioissa. Työntekijät ovat tavattavissa arkipäivisin kello 8–21 ja viikonloppuina kello 8–18 välisenä aikana. (Työterapinen yhdistys s.a.d.; Työterapinen yhdistys s.a.e.)

Kotirinteen toiminta perustuu Asunto ensin -periaatteeseen ja jokaiselle asukkaalle suunnitellaan heidän tarpeitaan vastaavat tukitoimet. Kotirinne sijaitsee rauhallisella alueella ja tarjoaa asukkailleen turvallisen ympäristön tuetulle asumiselle. Asukkailla on käytössään yhteiset saunatilat, pyykkitupa ja kerhohuone. Joka aamu pidetään kaikille asukkaille avoin aamupalaveri, jossa mietitään tulevan päivän tapahtumia. Asukkaille järjestetään myös ryhmätoimintaa, jonka sisältöön asukkaat saavat itse vaikuttaa. (Työterapinen yhdistys s.a.d.)

3 ASUNNOTTOMUUS ILMIÖNÄ

Suomessa vallitsee varsin yksimielinen ajatus siitä, että asunto on ihmisen perustarve ja jokainen ihminen tarvitsee oman henkilökohtaisen tilan, jossa elää ja olla. Asunnon tärkeyttä lisää jo yksinään sekin, että erityisesti talvisin lämpimän tilan merkitys korostuu. Lisäksi asunto on ihmisille usein muutakin kuin vain omistettava tai vuokrattava hyödyke. Asunto on myös koti ja merkittävä osa ihmisen elämää, johon muodostuu usein emotionaalinen side. (Saari 2015, 22–25.) Suomen perustuslaissa määritellään, että jokaisella on oikeus sosiaaliturvaan ja välttämättömään toimeentuloon. Laki velvoittaa julkista valtaa edistämään jokaisen kansalaisen oikeutta asuntoon. (Suomen perustuslaki 1999, § 19.)

Asunnottomuus ilmiönä on ääriesimerkki huono-osaisuudesta, epätasa-arvosta, köyhyydestä ja resurssien vähäisyydestä. Kaikista huono-osaisimpien kansalaisten elintaso ja elämänlaatu eroavat merkittävästi enemmistöön kuuluvien kansalaisten elämästä. Huono-osaisilla henkilöillä elintaso on useimmiten riippuvainen perusturvaan kuuluvista tuista, kuten toimeentulotuesta, sekä erilaisista erityisryhmien palveluista, kuten päihde- ja mielenterveyspalveluista sekä asumispalveluista. Asunnottomuuteen liittyy olennaisesti useat muut huono-osaisuuden tunnusmerkit, kuten velkaantuminen, vuorovaikutussuhteiden heikentyminen sekä pitkäaikaistyöttömyys ja kouluttamattomuus. Asuntoa ei pystytä korvaamaan millään toisella resurssilla, kuten työllä tai koulupaikalla, mutta koska asunnottomuuteen liittyy yleensä paljon muitakin sosiaalisia ongelmia, voidaan asunnottomuutta torjumalla keskittyä myös muiden ongelmien ehkäisemiseen. Asunnottomuuden vähentämistä ja siinä onnistumista voidaan siis pitää edellytyksenä monien muiden haasteiden ratkaisemiselle. (Hänninen 2010, 169; Saari 2015, 14–16.)

Asunnottomuudesta voidaan puhua absoluuttisena ja suhteellisena ilmiönä. Absoluuttisen asunnottomuuden määritelmään kuuluvat ne asunnottomat henkilöt, joilla ei ole vakituista asuinpaikkaa ja jotka yöpyvät asumiseen sopimattomissa paikoissa, kuten ulkona ja talojen rappukäytävissä tai ensisuojuissa. Suhteellisesta asunnottomuudesta puhuttaessa taas tarkoitetaan asunnon puuttumisen vuoksi esimerkiksi asuntoloissa, kuntouttavissa yksiköissä, laitoksissa, turvakodeissa tai tuttaviansa luona asuvia tai kierteleviä henkilöitä. Asumispalveluihin kuuluvissa erillisissä asunnoissa asuvia henkilöitä ei lasketa asunnottomuuskäsitteen alle. Myöskään henkilöitä, jotka asuvat huoltokotityyppisissä yksiköissä pysyvästi ei lueta asunnottomiksi. (ARA 2020; Korhonen 2010, 169–170.) Iso osa asunnottomuusilmiötä on piiloasunnottomuus, eli asunnottomien henkilöiden majoittuminen tuttavien ja kavereiden luona. Tämänkaltainen vaikeasti selvitettävä asunnottomuuden muoto on yleistä erityisesti nuorten keskuudessa. (Pitkänen ym. 2019, 27.)

Eurooppalaisten asunnottomuutta vastaan toimivien organisaatioiden yhteinen kattojärjestö FEANTSA on tehnyt määritelmän asunnottomuuden eri muodoista ETHOS (European Typology of Homelessness and housing exclusion) -typologian avulla. Luokituksen mukaisesti kodin merkitys voidaan ymmärtää fyysisenä, sosiaalisena ja laillisena osa-alueena. Fyysisellä osa-alueella tarkoitetaan sitä, että henkilöllä tai perheellä on riittävä ja asianmukainen asumus, jota he voivat yksinoikeudella

hallita. Sosiaalinen osa-alue kuvaa henkilön tai perheen oikeutta yksityisyyteen sekä mahdollisuutta pitää huolta sosiaalisista suhteistaan. Laillinen osa-alue taas perustuu asumisen laillisiin perusteisiin. Nämä kolme osa-aluetta rakentavat ETHOS-luokituksen mukaiset asunnottomuuden määritelmät: katuasunnottomuus (rooflessness), asunnottomuus (homelessness), epävarmat asuinolosuhteet (insecure housing) ja epäsopivat asuinolosuhteet (inadequate housing). Nämä neljä määritelmää on jaettu vielä kolmeentoista luokkaan henkilön asumistilanteen ja -paikan mukaisesti. ETHOS-luokitusta voidaan käyttää apuna asunnottomuuden kartoittamisessa, asunnottomuustyön kehittämisessä ja poliittisessa päätöksenteossa. (FEANTSA s.a.)

Asunnottomuus on urbaani ilmiö ja Suomessakin asunnottomista yli puolet elää pääkaupunkiseudulla. Asunnottomuutta esiintyy merkittävästi myös muissa suurissa kasvukeskuksissa, kuten Turussa, Tampereella, Jyväskylässä ja Kuopiossa, ja kaupunkien asunnottomuus onkin noin kaksinkertainen maaseutuun verrattuna. (Lehtonen ja Salonen 2008, 23; VVA ry s.a.; Hänninen 2010, 163.) ARA:n (2020) selvityksen mukaan Suomessa oli vuoden 2019 lopussa 4 600 asunnottomia. Tästä määrästä naisia on ollut 1190, maahanmuuttajia 1096 ja nuoria 850. Asunnottomia pariskuntia ja perheitä on ollut 246, ja perheillä lapsia yhteensä 275. Kaksi kolmasosaa asunnottomista asui tilapäisesti tuttaviansa tai sukulaistensa luona (ARA 2020; VVA s.a.)

TAULUKKO 1. Asunnottomuus Suomen suurissa kaupungeissa vuonna 2019 (ARA 2020.)

	ASUNNOTTOMIA YHTEENSÄ	PITKÄAIKAIS- ASUNNOTTOMIA	ALLE 25-VUOTIAITA	PERHEITÄ
Helsinki	1678	325	265	130
Espoo	457	169	86	54
Vantaa	272	14	28	8
Turku	433	20	96	24
Tampere	323	29	72	8
Jyväskylä	159	46	37	1
Oulu	127	42	35	3
Kuopio	124	72	28	1
Lahti	16	0	2	0
Pori	55	13	16	0
Joensuu	51	10	22	1
YHTEENSÄ	3 692	740	687	230
KOKO MAA	4 600	961	850	246

Asunnottomuus on laskenut Suomessa jo seitsemänä vuotena peräkkäin ja merkittävänä voidaan pitää erityisesti sitä, että pitkäaikaisasunnottomien määrä laski vuonna 2019 ensimmäistä kertaa alle tuhanteen. Vielä vuonna 2010 pitkäaikaisasunnottomia oli Suomessa yli 3000. (ARA 2020.) Tyypillisesti asunnottomuus päättyy viimeistään vuoden kuluessa ja tilanne voidaan selvittää rakenteellisten keinojen avulla (Granfelt, Nousiainen, Haahtela, Juhila ja Raitakari 2015, 71). Pitkäaikaisasunnottomuudesta puhutaan silloin, kun henkilön asunnottomuus on pitkittynyt yli vuoden mittaiseksi terveydellisten tai sosiaalisten syiden, kuten velkaantumisen tai mielenterveys- ja päihdeongelmien vuoksi. Myöskään yleisimmät asumismuodot eivät henkilön kohdalla toimi ja tukipalvelut ovat riittämättömiä tai puuttuvat kokonaan. Myös silloin, jos asunnottomuutta on ollut henkilön elämässä toistuvasti viimeisen kolmen vuoden aikana, on kyse pitkäaikaisasunnottomuudesta. Pitkäaikaisasunnottomuuden määritelmässä merkityksellistä ei kuitenkaan ole niinkään asunnottomuuden ajallinen kesto, vaan henkilön tuen, avun ja hoidon tarve. (ARA 2020; Ympäristöministeriö 2013.)

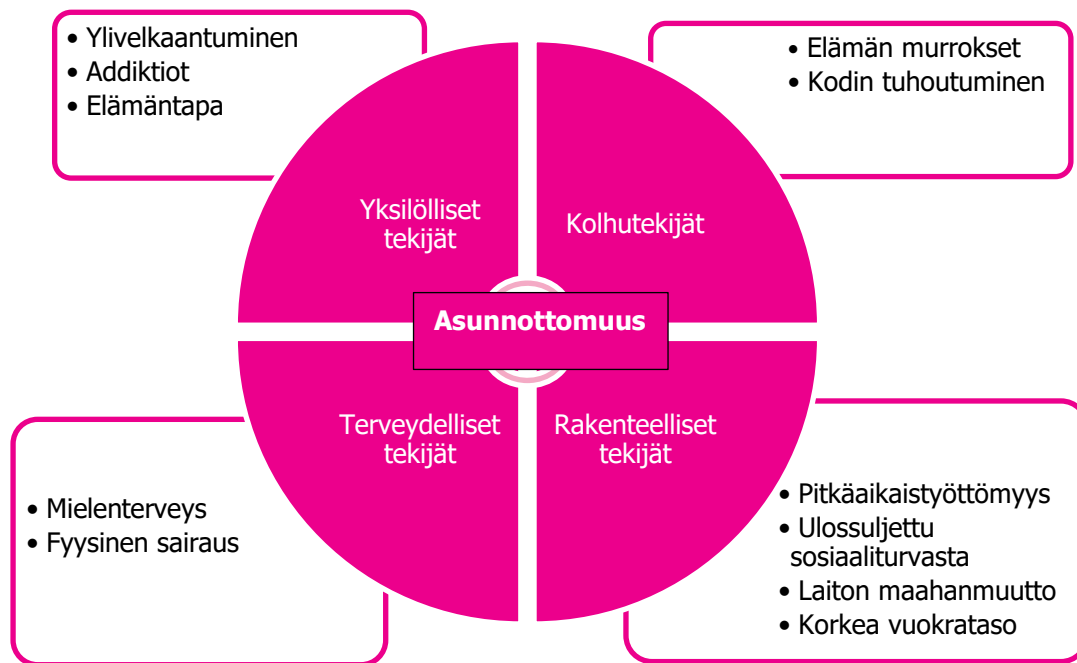
Osa pitkäaikaisasunnottomista asuu pitkäaikaisasunnottomille tarkoitetuissa asumisyksiköissä, joihin päädytään usein suoraan kadulta tai ensisuojusta, tai silloin kun mahdollisuutta esimerkiksi kuntien vuokraamiin asuntoihin ei enää ole. Taustalla on usein vuokratäristä tai häiriökäyttäytymisestä johtuvia häätöjä. Osattomuus, velkaantuminen ja holtiton rahankäyttö sekä elämän yllättävät kriisitilanteet lisäävät vuokratäristien riskiä. Häiriökäyttäytymisen taustalla on usein päihteitä, rikollisuutta, väkivaltaisuutta tai taloyhtiön sääntöjen noudattamattomuutta. Ensisijainen osa asunnottomuustyötä onkin ollut häätöjen ja häätökierteiden ennaltaehkäisy sekä pyrkimys hallita asunnottomuusuhan alla olevien henkilöiden vuokratäristen kasautumista. (Saari 2015, 173–174.)

3.1 Asunnottomuuden syyt

Monimutkaisista, vaikeasti ratkaistavista sosiaalipoliittisista ja yhteiskunnallisista ongelmista käytetään usein nimitystä viheliäinen ongelma (eng. wicked problem). Huono-osaisuus ja siihen olennaisena kytkeytyvä asunnottomuus ovat esimerkkejä tällaisista viheliäisistä ongelmista. Viheliäisinä pidetyt ongelmat ovat sellaisia, joihin ei ole yksiselitteistä ratkaisua ja joihin eri ryhmillä on hyvin toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Viheliäisten ongelmien ratkaisuun vaikuttaa myös merkittävästi itse ongelman määrittely. Asunnottomuuden ratkaisukeinot, ratkaisuihin kuluvat kustannukset sekä asunnottomuusongelmien priorisointi jakavat vahvasti mielipiteitä, eikä asunnottomuuden poistamiseen ole pysyvää poliittista ratkaisua. Tämä johtuu osaltaan siitä, että asumisongelmien syyt ovat moninaiset ja asunnottomuuteen liittyvät vahvasti niin asumismarkkinat ja työllisyystilanne kuin yksilöiden elämänhallintaan liittyvät haasteet. (Saari 2015, 136–137.)

Asumisen ongelmat eivät ilmaannu tyhjästä ja asunnottomuus nähdäänkin strukturaalisten ja yksilöön liittyvien ilmiöiden yhteisvaikutuksena, jolloin ihmisen päätyminen asunnottomaksi johtuu puutteellisesta asuntopolitiikasta, huono-osaisuudesta ja epätasa-arvosta. Yksittäisen henkilön kokemat haasteet voivat johtaa syrjäytymiseen, joka puolestaan ilmenee pahimmillaan pitkäaikaisasunnottomuutena. (Granfelt, ym. 2015, 72; Lehtonen ja Salonen 2008, 10.) Saari (2015, 136–138) kuvaa teoksessaan ”Huono-osaiset” Eurostatin vuoden 2010 aineistoa, jossa vastaajia pyydettiin arvioimaan asunnottomuuteen johtavia syitä. Kyselyaineiston vastauksia mukaillen asunnottomuuden syyt

voidaan jakaa rakenteellisiin tekijöihin, yksilöllisiin tekijöihin, terveydellisiin tekijöihin ja kolhutekijöihin (Kuvio 1). Samassa teoksessa asunnottomuuden syyt on jaettu juurianalyysien avulla institutionaaliseen tasoon ja yksilötasoon. Tässä opinnäytetyössä asunnottomuuden syitä tarkastellaan yhteiskunnallisten ja yksilöllisten tekijöiden kautta.

KUVIO 1. Suomalaisten käsitykset asunnottomuuden syistä. (Saari 2015, 138.)

3.1.1 Yhteiskunnalliset syyt

Marginaaliryhmien ja valtaväestön välillä oleva sosiaalinen etäisyys ja elintason sekä elämänlaatuun liittyvät erot ylläpitävät jakoa ”meihin” ja ”muihin”. Se, kuinka hyvin heikommassa asemassa olevat henkilöt otetaan huomioon päätöksenteossa, määrittää yhteiskunnan sivistyneisyyttä ja edistyneisyyttä. (Saari 2015, 17–18.) Asunnottomuuden keskeisiä yhteiskunnallisia syitä ovat tuloerot, talouden epävakaus ja kaupungistuminen. Erityisesti juuri kaupungistumista eli muuttoliikenteen kasvua pääkaupunkiseudulle sekä muihin isoihin kaupunkeihin voidaan pitää perimmäisenä asunnottomuutta aiheuttavana tekijänä. Muuttoliikenteen kasvu lisää suurten kaupunkien asuntojen tarvetta ja jos yhteiskunta ei kykene vastaamaan tähän tarpeeseen, asuntomarkkinoiden tilanne kiristyy. Kun asuntoja on vähemmän kuin niiden tarvitsijoita, nousevat hinnat ja vuokrat, mikä osaltaan aiheuttaa heikommassa asemassa olevien ihmisten riskin ajautua vaille asuntoa. (Asunto ensin s.a.d.)

Edellä kuvattu rakenteellinen ongelma koskee ennen kaikkea kohtuuhintaisten ja yleishyödyllisten rakennuttajien tuottamien asuntojen vähäisyyttä ja riittämättömyyttä. Asuntoja rakennetaan kiihtyvään tahtiin, mutta markkinavetoinen asuntorakentaminen ei vastaa huono-osaisten kansalaisten tarpeisiin. Näiden niin sanottujen ”kovan rahan” asuntojen tarkoitus on tuottaa vuokratuloja, eikä niitä useinkaan tarjota sosiaalisiin perustein. Kovan rahan asuntojen vuokrat ovat niin korkeat, ettei huono-osaisten osalla väestöstä ole niihin varaa, puhumattakaan heistä, joilla on maksuhäiriöhistoriaa ja luottotietomerkintöjä. (Rusi 2017; Saari 2015, 140.)

Yhteiskunnallisella tasolla asunnottomuuden torjuntaan vaikuttaa merkittävästi tuki ja tuen määrä, jota asunnottomille henkilöille tarjotaan. Kuitenkaan, vaikka asunnottomuustyö olisi itsessään kuinka tehokasta tahansa, se ei voi tuottaa tulosta, jos asuntoja ei ole riittävästi pienituloisille ja myös niille henkilöille, joilla on päihde- ja mielenterveysongelmia tai rikollinen elämäntyyli. Asunnottomuuden torjumisen edellytyksenä on siis se, että sosiaalista asuntorakentamista lisätään ja kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen määrää kasvatetaan. (Granfelt ym. 2015, 72–73, 80; Asunto ensin s.a.d.)

Vastuu kohtuuhintaisista vuokra-asunnoista on kunnilla ja muilla valtionavustuksia saavilla asuntorakentajilla (Rusi 2017). Kohtuuhintaisten asuntojen vähäisyyden lisäksi haasteena on asuntorakentamisen, myös yleishyödyllisen asuntorakentamisen keskittäminen perheasuntoihin. Yksinasuminen on Suomessa lisääntynyt ja pienistä, yhden hengen asunnoista on koko ajan kiristyvä kilpailu. Asunnottomuuden yhteiskunnallisia syitä ovat myös sosiaalisten asuntorakentajien markkinaosuuksien pieneeminen sekä se, etteivät asunnottomat marginaalisena, järjestäytymättömänä ryhmänä juurikaan pääse kunnallisen politiikan keskiöön. Asunnottomille suunnattujen talojen rakentaminen tuo kunnille myös kustannuksia. Sen lisäksi, että itse rakentaminen ja organisointi maksavat, voidaan kunnissa ajatella, että asunnottomuutta ehkäisevien talojen tuottamisen sijasta investointi markkinahintaisiin asuntoihin olisi tuloksellisempaa ja niiden asukkaat toisivat kunnalle enemmän tuottoa. Asunnottomille suunnattujen talojen rakentamista voi haitata myös se, etteivät asuinalueet halua tietyn tyyppisiä taloja läheisyyteensä levottomuuksien ja asuntojen hintojen laskun pelossa. Tämä aiheuttaa sitä, että huono-osaisuus kasautuu tietyille asuinalueille. (Saari 2015, 140–143.)

Nuorisoasuntoliitto ry:n (2019) mukaan nuorten asunnottomien kohdalla tukipalvelut ja päihde- ja mielenterveyspalvelut eivät kohtaa tarpeita. Sosiaalityön saavutettavuus on puutteellista, peruspalveluiden resurssit liian vähäiset, eikä apua mielenterveys- ja päihdeongelmiin ole saatavilla. Myöskään asumiseen liittyvää tukea ei aina saada tarpeeksi ajoissa. Lisäksi toimeentulotuen siirtyminen Kelaan on osaltaan hankaloittanut asunnottomien nuorten tilannetta.

3.1.2 Yksilötason syyt

Riski ajautua asunnottomaksi koskee nykyisin entistä laajempia ihmisryhmiä ja asunnottomuusilmiö on entistä monimuotoisempi sekä hallittavuudeltaan haastavampi kuin ennen. Siinä missä asunnottomuusongelmien on aikaisemmin ajateltu koskevan lähinnä alkoholiongelmaisia keski-ikäisiä miehiä, ovat erityisesti asunnottomat nuoret tämänhetkisen asunnottomuusilmiön keskeinen ongelma. Syrjäytymisvaarassa olevien nuorten riski ajautua asunnottomaksi on myös suuri. (Pitkänen ym. 2019, 26–27.) Nuoret asunnottomat ovat usein vaikeasti tavoitettavissa ja entistä useammin palveluiden ulkopuolella. Tämä johtuu muun muassa akuuteista päihdeongelmista, vaihtuvista puhelinnumeroista, yhteiskuntaan kiinnittymättömyydestä sekä haluttomuudesta tulla palveluihin. (Nuorisoasuntoliitto ry, 2019.) Naisten, varsinkin nuorten naisten asunnottomuus on ollut kasvussa, ja erityisesti he ovat asunnottomina alttiita hyväksikäytölle ja väkivallalle (Pitkänen ym. 2019, 26–27). Merkittäväällä osalla pitkäaikaisasunnottomista on päihde- ja mielenterveysongelmia sekä rikostautaa. Päihteiden käyttö ja päihdeongelmat ovat olleet asunnottomuuden syitä vuosikymmenten ajan

ja ovat sitä edelleen, joskin päihteiden käyttö on vuosien saatossa muuttanut muotoaan. Pelkkää alkoholia päihteenään käyttävät asunnottomat ovat vähentyneet, mutta alkoholin tilalle tai rinnalle on tullut useiden päihdeaineiden sekakäyttöä sekä huumeita. (Pitkänen ym. 2019, 26–27; Saari 2015, 144.) Huumeriippuvaisten henkilöiden kohdalla asunnon hankkiminen ja asumisen taidot voivat olla hyvin puutteelliset. Varsinkin psyykkisistä ongelmista ja traumaista kärsivien huumeriippuvaisten henkilöiden toimintakyky voi olla niin heikko, ettei asuntoa kyetä säilyttämään. (A-klinikasäätiö 2020b.) Henkilöitä, joilla on mielenterveys- ja päihdehaasteita, sekä aktiivisesti huumeita käyttäviä henkilöitä voidaankin pitää pitkäaikaisasunnottomuuden ja asumissosiaalisen työn näkökulmasta laajana asiakasryhmänä (Granfelt 2013a, 223).

Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeekokeilut ovat yleistyneet aina yhdeksänkymmentäluvulta alkaen. Vuoden 2018 tutkimusten mukaan noin joka neljäs suomalainen oli kokeillut tai käyttänyt jotain laitonta huumausainetta elämänsä aikana. Erityisesti nuorten aikuisten huumeiden käyttö ja huumeekokeilut ovat yleistyneet, ja 25–34 -vuotiaista 45 prosenttia on kokeillut laittomia huumeita elämänsä aikana. (Karjalainen, Hakkarainen ja Salasuo 2019, 2.) THL:n vuoden 2018 huumehoidon tiedonkeruun mukaan opioidit, lähinnä buprenorfiini, on päihdehuollon huumeasiakkaiden yleisin ongelmiä tuottava huume. Muita ongelmia aiheuttavia huumeita ovat stimulantit, kannabis sekä uni- ja rauhoittavat lääkkeet. Suurimmalla osalla päihdehuollon asiakkaista on samanaikaisesti vähintään kahden päihteen ongelmakäyttöä. THL:n aineistoon vastanneista 1982 asiakkaasta joka yhdeksäs oli vastaushetkellä asunnoton. (Impinen ja Rönkä 2020.)

Päihteiden ja addiktioiden sekä mielenterveydellisten ongelmien lisäksi yksi merkittävä asunnottomuuden riskitekijä ovat talousvaikeudet, jotka ovat 2000-luvun aikana mainittavasti kasvaneet. Ylivelkaantuminen ja velkaantumisesta johtuvat häädöt koskettavat kaikenikäisiä asunnottomia ja maksuhäiriömerkinnät sekä luottotietojen menettäminen lisäävät riskiä asunnottomuuteen. (Pitkänen ym. 2019, 26–27.) Maksuhäiriömerkintöjen määrä on kasvanut viimeisen vuosikymmenen aikana huolestuttavasti. Esimerkiksi vuonna 2009 uusia maksuhäiriömerkintöjä tehtiin 645 050, kun vuonna 2019 niitä kirjattiin jo 1 878 700. Myös maksuhäiriömerkinnän saaneiden henkilöiden määrä on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana merkittävästi. (Asiakastieto 2020.) Velkaantumiseen ja asunnottomuuteen liittyy usein masennusta ja häpeää, eikä apua esimerkiksi talousvaikeuksiin haeta ajoissa (A-klinikkasäätiö 2020a).

Asunnottomuuden taustalla on usein sosiaalisten taitojen haasteita. Nämä haasteet kumpuavat usein jo ihmisen elämän varhaisista vuosista, lapsuuden kokemuksista ja huono-osaisuuden ylisukupolvisuudesta. Sosiaaliin taitoihin kytkeytyy myös arjen taitojen puutteellisuus ja asunnottomien henkilöiden vaikeus hoitaa omia asioitaan itsenäisesti. (Saari 2015, 139, 144.) Erityisesti nuorilla ilmenee asumistaitojen heikkoutta ja elämänhallinnan puutteellisuutta, mitkä lisäävät riskiä syrjäytymiseen sekä asunnottomuuteen. Lastensuojelutaustaisilla ja huostaanotetuilla sekä koulun kesken jättäneillä nuorilla on erityinen riski ajautua asunnottomaksi. (Pitkänen ym. 2019, 24, 31.) Myös lähipiirin puuttuminen tai läheisten vähäisyys ovat osa sosiaalisten taitojen kokonaisuutta. Asunnottomat henkilöt ovat usein eristäytyneitä, eikä heillä ole lähipiirin tuomaa tukiverkkoa, joka auttaisi asunnon hankinnassa tai asumiseen liittyvissä asioissa. Lisäksi kuviossa 1. kuvatut kolhutekijät ovat

asunnottomuuden riskejä lisääviä tekijöitä. Elämän kolhuina voidaan pitää yllättäviä elämäntilanteen muutokseen johtavia syitä, kuten läheisen kuolemaa, vakavaa sairautta tai avioeroa. (Saari 2015, 139, 144.)

3.2 Asunnottomuuden vähentämishjelmat

Hännisen (2010, 169–171) mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa on hyvin suuri tahto pyrkiä vähentämään asunnottomuutta. Hänninen nostaa esiin seikkoja, jotka vaikuttavat siihen, miksi asunnottomuus ja sen torjunta ovat nousseet varsin suureen näkyvyyteen, monessa määrin suurempaan kuin moni muu sosiaalinen ongelma tai uhka. Hän korostaa muun muassa Suomen pohjoista sijaintia ja ilmastoa, jossa selviytyminen asettaa asumiselle tiettyjä edellytyksiä. Lisäksi asunnottomuutta voidaan pitää moraalisena, eettisenä ja vahvasti ihmisarvoon kytkeytyvänä ilmiönä, ja päättäjillä sekä virkamiehillä on velvollisuus toimia asunnottomuutta ehkäisevällä tavalla. Asunnottomuutta on myös torjuttu Suomessa globaalistikin katsottuna onnistuneesti ja tätä menestyksestä tietä on palkitsevaa pyrkiä jatkamaan. Asunnottomuuden ehkäisy on lisäksi hyvin kustannustehokasta, sillä asunnottomuus ja siihen liittyvät muut ilmiöt ja ongelmat tuovat yhteiskunnalle merkittävästi menoeriä. Hänninen puhuu asunnottomuudesta ns. ”hyvänä vihollisena”, jota on järkevää taloudellisesti, kannatettavaa sosiaalisesti ja arvokasta eettisesti torjua. Lisäksi asunnottomuuden torjunta on poliittisesti täysin mahdollinen ja tavoiteltava asia.

2000- ja 2010- luvuilla Suomessa on hallitusten toimesta toteutettu kaksi pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa (PAAVO I ja PAAVO II) sekä yksi asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma (AUNE). PAAVO-ohjelmat toteutettiin vuosina 2008–2011 sekä 2012–2015 ja AUNE-ohjelma vuosina 2016–2019. (Fredriksson ja Kaakinen 2018, 113.) Ennen edellä mainittua kolmea asunnottomuusohjelmaa tuotettu Nimi ovesa -raportti vuodelta 2007 taustoitti vahvasti ensimmäisen PAAVO-ohjelmakauden tavoitteita ja tavoitteiden määrittelyä. Raportissa keskeisenä nousi ajatus siitä, että pitkäaikaisasunnottomuutta voidaan torjua vain sellaisten asumisratkaisujen avulla, jotka perustuvat huoneenvuokralaisiin ja sosiaalihuoltolakiin. Nimi ovesa -raportissa mainittiin myös ensimmäisen kerran Asunto ensin -periaate. (Pitkänen ym. 2019, 11.)

Nimi ovesa -raporttia edelsi Asunnottomuuden vähentämishjelma vuosina 2001–2003 sekä pääkaupunkiseudun asunnottomuuteen keskittyvä erillinen toimenpideohjelma vuosina 2002–2005. Nämä ohjelmat onnistuivat pysäyttämään asunnottomuuden kasvun, mutta toivat samalla ilmi sen, että vaikka lyhytaikaisen tilapäisasunnottomuuden, ns. ”kitka-asunnottomuuden” poistaminen onnistui, oli jäljellä edelleen asunnottomuuden kova ydin. Asunnottomuuden kovaan ytimeen kuuluvat ne asunnottomat henkilöt, joilla on vaikeita sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia sekä huomattava tarve erilaisille palveluille sekä tuelle asumisensa ohella. (Pitkänen ym. 2019, 11.)

PAAVO I -ohjelmassa tavoitteena oli pitkäaikaisasunnottomuuden torjuminen sekä asunnottomuuden ehkäisyn vahvistaminen. Ennaltaehkäiseviksi keinoiksi ohjelmaan otettiin mukaan asumisneuvonnan kehittäminen ja nuorten asumisen tukeminen. PAAVO I -ohjelmassa keskityttiin luopumiseen asunto-

latyyppisistä asumismuodoista, jotka vain pitkittävät ja osaltaan ylläpitävät asunnottomuutta. Keski-öön nousi Asunto ensin -periaate, jonka mukaisesti asuntolamajoitusten sijaan asunnottomille henkilöille tarjotaan oma asunto vuokrasopimuksineen sekä mahdollisine tukitoimineen. Ohjelmakauden merkittävimpana saavutuksena voidaankin pitää juuri asuntoloiden ja asuinsuojien muuttamista Asunto ensin -asumisyksiköiksi ja asunnoiksi. PAAVO I -ohjelmaa johti ympäristöministeriö, ja mukana olivat lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö, rikosseuraamuslaitos, ARA ja RAY. Toteutukseen osallistui kymmenen suurinta asunnottomuuskaupunkia sekä useita järjestöjä ja palveluntuottajia. PAAVO I -ohjelman päämääränä oli puolittaa pitkäaikaisasunnottomuus vuoteen 2011 mennessä. Ohjelman aikana pitkäaikaisasunnottomuutta onnistuttiin vähentämään 28 prosenttia. (Kaakinen 2012, 3; Pleace, Culhane, Granfelt ja Knutagård 2015, 17.) Mukana olleissa kaupungeissa käyttöön otettiin 1519 asuntoa ja tukiasuntoa pitkäaikaisasunnottomille henkilöille. Ohjelman tavoitteena ollut 1250 asuntoa ylittyi 269 asunnolla. (Karppinen ja Fredriksson 2016, 5.)

Ensimmäistä PAAVO-ohjelmaa seuranneen, ja niin ikään myös ympäristöministeriön koordinoiman PAAVO II -ohjelman tavoitteena oli pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vuoteen 2015 mennessä. Toimenpiteinä tälle tavoitteelle olivat asunnottomuuden ennaltaehkäisyn vahvistaminen muun muassa asumisneuvonnan vakinaistamisella, hajautetun asumisen tukimallien kehittäminen sekä 1250 asunnon, tukiasunnon tai hoitopaikan lisääminen pitkäaikaisasunnottomille henkilöille. Asunto ensin -periaate oli vahvasti mukana PAAVO II -ohjelman toteutuksessa ja ensimmäisen PAAVO-ohjelman aikana käynnistetty asumissosiaalisen työn kehittäminen konkretisoitui ohjelmakauden aikana entisestään. Kaikkiaan ohjelman aikana saatiin tukikäyttöön 3156 asuntoa. Asunnottomuustyöhön osoitettiin ohjelmakauden aikana yli 300 työntekijää ja vuoden 2015 aikana PAAVO-kunnissa kyettiin torjumaan 668 häättöä asumisneuvontatyön avulla. Kokonaiskustannukset mielenterveyskuntoutujien osalta laskivat huomattavasti. Päihdekuntoutujien kohdalla kustannukset kasvoivat, mutta asukkaiden elämänlaatu ja hyvinvointi paranivat, ja toisaalta päihdeongelmaisten laitoshoidon määrä ja laitoshoidon kustannukset pienuivat. Lisäksi esimerkiksi Helsingissä onnistuttiin vähentämään kustannuksia yli 2,2 miljoonaa euroa asumisneuvontatyön avulla. Molempien PAAVO-ohjelmien aikana, vuosina 2008–2015, mukana olleissa kunnissa pitkäaikaisasunnottomuutta onnistuttiin kitkämään 35 prosenttia. (Karppinen ja Fredriksson 2016, 3–4, 19, 22–27.)

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman eli AUNE:n valmistelu aloitettiin jo toisen PAAVO-ohjelmakauden aikana ja sen tavoitteena oli lisätä ennaltaehkäisyä asunnottomuustyössä sekä pyrkiä torjumaan uusiutuvaa asunnottomuutta. Suunnitelmana oli kohtuuhintaisen, asunnottomuustyöhön osoitetun asuntotuotannon lisääminen, asumisneuvonnan tehostaminen sekä asunnottomuussuunnitelmien laatiminen ennaltaehkäisevään työhön. Lisäksi pyrittiin keskittymään talousvaikeuksien ehkäisyyn, sekä kehittämään asumissosiaalista työtä entisestään. Myös kokemusasiantuntijuuden vahvistaminen oli yksi ohjelmakauden toimenpiteistä. Mukana olleissa kaupungeissa asunnottomuus väheni vuosien 2016–2018 aikana yhteensä 1168 henkilöllä. Uusia asuntoja nimenomaan asunnottomille henkilöille osoitettiin kaikkiaan yli 2000 kappaletta ja lisäksi jo valmiita ARA:n vuokraoteja osoitettiin asunnottomuustyöhön melkein 7000 asunnon verran. (Karppinen 2020, 2, 26.)

4 ASUMISTA TURVAAVA TYÖ

Asunnottomuusongelman lieventämiseksi ja asunnottomien henkilöiden tukemiseksi on muotoutunut monialainen ja laaja palvelukenttä. Siinä palveluntarjoajina ovat niin kunnat, yksityiset kuin kolmannen sektorin toimijat. Kolmannen sektorin rooli asunnottomuuspalveluiden tarjoajana on ollut kasvussa ja yhdistysten ja järjestöjen merkittävyys asunnottomuustyössä on kaikkiaan hyvin suuri. (Kettunen 2007, 384–386.)

Asunnottomien henkilöiden kohdalla kohtaamisen ja sosiaalisen tuen merkitys korostuu erityisesti. Sosiaalinen tuki vaikuttaa ihmisen kykyyn selviytyä kriiseistä ja haastavista elämäntilanteista. Esimerkiksi kyky kestää elämän kolhuja, kuten vaikeaa lapsuutta, päihderiippuvuutta tai työttömyyttä, riippuu paljon siitä, kuinka hyvä sosiaalinen tuki ihmisellä on. Sosiaalisen tuen lähteinä voidaan pitää niin epävirallisia kuin virallisiakin tekijöitä. Epävirallisiksi tekijöiksi lasketaan ihmisen lähipiiri, kuten puoliso, perhe ja ystävät. Virallisia sosiaalisen tuen lähteitä taas ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan työntekijät. Asunnottomien tai asunnottomuutta kokeneiden kohdalla merkittävin virallisen sosiaalisen tuen lähde on usein asumisyksiköiden työntekijät. (Saari 2015, 202-203.)

4.1 Asumissosiaalinen työ

Asumissosiaalinen työ on sosiaalialalla tehtävää työtä, jossa työskennellään asunnottomien, asunnon menettämisvaarassa olevien henkilöiden sekä jossain vaiheessa asunnottomina eläneiden henkilöiden kanssa (Granfelt 2013b, 209; Karppinen 2019). Asumissosiaalinen työ on edelleen melko tuntematon käsite, ja se on kehittynyt vuosina 2008–2011 toimineen PAAVO I -kauden aikana (Granfelt 2013b, 221). Asumissosiaalinen työ vastaa lähestulkoon psykososiaalisen työn merkitystä, mutta asumissosiaalisen työn erityispiirteenä on ennen kaikkea asuminen. Työn tarkoituksena on vahvistaa asumisen mahdollisuutta ja pyrkiä estämään asunnon menettämistä. Työtä tehdään hyvin käytännönläheisin keinoin ihmisten arkea tukien. Työ on pääasiallisesti ammattihenkilöiden ja asiakkaiden tekemää yhteistä työtä, jolla vaikutetaan yksilöiden, mutta myös laajemmin katsottuna suurempien ryhmien arkeen. Asumissosiaalinen työ on myös monialaista yhteistyötä, jolla pyritään vaikuttamaan asumiseen ja palvelujärjestelmään liittyviin asioihin myönteisesti. (Granfelt 2013b, 209, 224.) Työ ei ole ainoastaan asunnottomien henkilöiden parissa työskentelevien ammattilaisten alaa, vaan on tärkeää, että palvelujärjestelmän eri alueilla työskentelevät pystyvät toimimaan asumisen pysyvyyden hyväksi (Karppinen 2019).

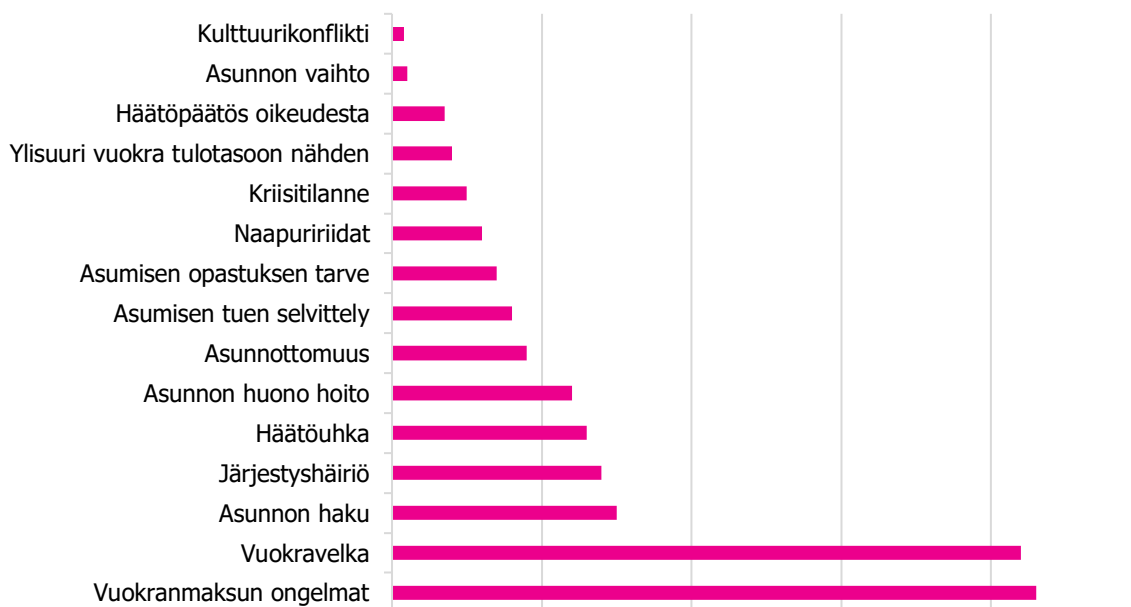
Granfelt (2013b, 224) kuvailee asumissosiaalista työtä kotiutumistyöksi, jonka päämääränä on se, että ihmiset eivät joutuisi kokemaan asunnottomuutta uudestaan, vaan asunto pysyisi ja asukas tuntisi sen kodikseen. Työ voi painottua asiakkaan tilanteen mukaisesti elämäntilanteen heikentymisen estämiseen, haitallisten tekijöiden karsimiseen tai toipumiseen. Asumissosiaalisen työn kautta voidaan vaikuttaa positiivisesti ihmisten kuntoutumiseen. (Granfelt 2013b, 209, 224.) Työ on tavoitteellista, ja asiakkaiden kanssa mietitään selkeitä päämääriä, joihin asiakas itse haluaa pyrkiä omaa tulevaisuuttaan ajatellen (Granfelt 2013a, 243). Työn yhtenä suurena tavoitteena on myös asiakkaiden osallisuuden ja yhdenvertaisuuden lisääminen (Hyväri 2016, 120).

4.2 Asumisneuvonta

Asunnottomuuden vähentämishojelmien mukana syntyneestä asumista turvaavasta asumisneuvonnasta on tullut hyvin vakiintunut osa palvelujärjestelmää. Asumisneuvonta on asumissosiaalista työtä ja se on kehittynyt sosiaalisen isännöinnin pohjalta pääasiassa erilaisten hankkeiden kautta. Osana valtiollista toimintaa se on ollut vuodesta 2008, eli siitä saakka, kun PAAVO-ohjelmat ovat käynnistyneet. Asumisneuvontatyö on kytköksissä asumiseen ja sosiaali- ja terveystalouteihin, mutta palvelukentällä se sijoittuu ennen kaikkea isännöinnin ja sosiaalityön välimaastoon. Asumisneuvonta on moniammatillista verkostotyötä ja asumisneuvojat toimivat työssään yhteyksien rakentajina eri palveluiden välillä. (Oosi, Kortelainen, Karinen, Jauhola ja Luukkonen 2019, 7–14, 22.)

Asumisneuvonnan kehittämistä ja ohjaamista toteuttaa Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, joka tarjoaa myös rahallista avustusta asumisneuvonnan järjestämiseen. ARA-avusteisen asumisneuvonnan tavoitteena on ratkaista asumisen ongelmia sekä opastaa asumiseen liittyvissä haasteissa. Asumisneuvonnan asiakkuuden suurimpia syitä ovat vuokravelkoihin ja vuokranmaksuihin liittyvät ongelmat. Muita syitä ovat muun muassa asunnon hakuun liittyvät asiat, asumisen häiriöt, häätöuhka, asunnon huono hoito, asunnottomuus, asumiseen liittyvät tukiasiat ja asumiseen liittyvän opastuksen tarve. (Oosi ym. 2019, 7–14, 22.)

Asumisneuvonnan asiakkuuden syyt

KUVIO 2. Asumisneuvonnan asiakkuuden syyt (Oosi ym. 2019, 22.)

Oosin ym. (2019, 23–28) tekemän selvityksen mukaan asumisneuvonnan tärkeimpinä tavoitteina kunnissa pidetään maksuhäiriöiden vähentämistä, häätöjen vähentämistä, asunnottomuuden ehkäisyä, asumisen turvaamista ja asumishäiriöiden vähentämistä. Asumisneuvonnalla onkin keskeinen rooli juuri vuokravelkojen vähentämisessä ja asuntohäätöjen ennaltaehkäisyssä. Lisäksi asumisneuvonta voi parhaimmillaan parantaa vuokralaisen ja vuokranantajan välistä yhteistyötä sekä vaikuttaa

vuokralaisen toimintaan pidemmälläkin aikatahtaimella. Keskeistä asumisneuvontatyössä on sektorirajat ylittävä yhteistyö eri tahojen kanssa. Merkityksellistä on myös varhainen puuttuminen asumisen haasteisiin, sillä asumiseen kytkeytyvät ongelmat voivat kärjistyä nopeastikin. Asiakkaan elämäntilanteen kartoitus, haastattelut vuokrasuhteen alussa sekä matalan kynnyksen toiminta, kotikäynnit ja jalkautuva työ ovat osa asumisneuvonnan varhaisia, ennakoivia tuen muotoja. (Oosi ym. 2019, 7–14, 19.)

Kaikkiaan ARA:n määrittelemää asumisneuvontaa järjestetään tällä hetkellä ainakin 54 Suomen kunnassa. Muissa kunnissa se on integroituna osaksi sosiaalityön perustyötä tai vaihtoehtoisesti asumisneuvontaa ei järjestetä laisinkaan. Asumisneuvonnan organisoinnin kokonaiskuvan puuttumisen vuoksi asumisneuvontatyö on hyvin toisistaan poikkeavaa eri kunnissa. (Oosi ym. 2019, 7–14, 19.) Kokonaiskuvan ja selkeän rungon puuttuminen johtuu ennen kaikkea siitä, ettei asumisneuvonta ole lakisääteistä. Haasteena asumisneuvonnan toteutumisessa on myös resurssien vähäisyys ja rahoituksen puuttuminen. Sekä resurssien puutteellisuus että asumisneuvonnan epäselvä sijoittuminen palvelujärjestelmässä aiheuttavat viivästyksiä tuensaannissa, mikä aiheuttaa useiden asiakkaiden kohdalla ongelmien kärjistymistä. Asumisneuvonnan toimivuuteen tuo haasteensa myös se, että sitä järjestää hyvin moni eri taho, niin sosiaalitoimi, kiinteistöyhtiöt kuin eri kolmannen sektorin toimijat. Koska asumisneuvontaa järjestäviä tahoja on useampia, myös asumisneuvonnan kohderyhmä vaihtelee. Siinä missä sosiaalipalveluihin sidottu asumisneuvonta on tarjolla kaikille kunnan asukkaille, on esimerkiksi kiinteistöyhtiöiden neuvonta osoitettu yleensä vain kyseisten yhtiöiden asukkaille. (Viljamaa 2019, 3; Oosi ym. 2019, 21–24, 27.)

4.3 Asumispalvelut

Täysi-ikäisten ihmisten asumiseen ja arkipäivän elämään vaikuttava työ on usein asumispalvelutyötä, jota tehdään asumisyksiköissä (Hyväri 2016, 116). Asumisyksiköiden tarkoituksena on pienentää ja jopa poistaa kokonaan pitkäaikaisasunnottomuutta, joten myös huumeita käyttävät henkilöt, sekä henkilöt, joilla on kaksoisdiagnoosi, saavat asua vakaasti (Granfelt 2013a, 224). Asumispalveluja voidaan tarjota myös, vaikka palvelujen käyttäjät eivät asuisi samassa yksikössä, jolloin palvelut levittäytyvät eri alueille (Hyväri 2016, 116).

Asumispalveluita organisoidaan henkilöille, jotka tarvitsevat tukea asumiseensa ja arjen hallintaansa: ikäihmisille, kehitysvammaisille, vammautuneille sekä päihde- ja mielenterveyskuntoutujille. Asumispalvelun tarve ja muoto määräytyvät henkilön tuen tarpeen laajuudesta eli esimerkiksi siitä, onko tarve tuelle ympärivuorokautista. Asumispalveluihin hakeudutaan sosiaalitoimen kautta ja niitä järjestävät kunnat, yksityiset palveluntarjoajat ja kolmannen sektorin toimijat. Kuntien järjestämien tuki- ja palveluasumisen hinnat ovat yleensä henkilön tuloista riippuvia. (Ihalainen ja Kettunen 2016, 262; Mielenterveystalo s.a.)

Sosiaalihuoltolaissa (2014, § 21) asumispalvelut jaetaan tilapäiseen asumiseen, tuettuun asumiseen, palveluasumiseen ja tehostettuun palveluasumiseen. Laki velvoittaa asumispalvelujen tarjoajia huolehtimaan asukkaiden osallisuudesta ja yksityisyydestä sekä siitä, että asukas saa hänelle tarpeelliset

terveydenhuollon ja kuntoutuksen palvelut. Tuetussa asumisessa ja palveluasumisessa asukasta tuetaan sosiaalityön ja muiden palveluiden avulla, ja asuminen tapahtuu joko erillisissä asunnoissa tai asumisyksiköissä. Tukiasuminen on palveluasumista kevyemmin tuettu asumisen muoto. Tuetussa asumisessa työntekijä käy asukkaan luona sovittuina päivinä, kun taas palveluasumisessa tuki ja apu on päivittäistä. Tehostetussa palveluasumisessa työntekijät ovat paikalla ympäri vuorokauden. (Hynynen ym. 2012, 8–9.)

5 ASUNTO ENSIN -MALLI

Asunto ensin -malli on lähtöisin Yhdysvalloista, jossa Pathways to Housing -järjestö loi 1990-luvulla mallin, jonka ydinajatus on, että asunto on jokaisen ihmisen perusoikeus. Mallissa asuntoa ei pidetä asiana, joka ihmisen täytyy jollain tavoin ansaita. Asunto tulisi vuokrata normaalin vuokrasopimusehtojen mukaisesti, eikä ole sallittavaa, että asumisen vaatimuksena on esimerkiksi päihteettömyys tai mielenterveysavun vastaanottaminen. (Granfelt 2013b, 214.) Malli on ottanut sijaa myös muualla maailmassa ja esimerkiksi Kanadassa, Australiassa ja monissa Euroopan maissa toteutetaan siihen pohjautuvia käytäntöjä (Granfelt, ym. 2015, 72). Pathways to Housing -järjestö auttaa asuttamaan asunnottomia henkilöitä hajautetusti tavallisiin asuntoihin eri puolille kaupunkia ja tarjoaa kotiin vievää tukea asukkaiden tarpeiden mukaisesti (Kettunen 2008, 562–563). Suomessa Asunto ensin -malli on toiminut lähinnä tarjoamalla asunnottomille asuntoa asumisyksiköistä (Tuomaala 2018).

Asunto ensin -periaate on 2010-luvulta lähtien ollut Suomessa vallitseva asunnottomuuspolitiikan linja. Periaatteen mukaisesti halutaan varmistaa perustuslaissa säädetty kotirauha sekä yksityisyyden suoja myös heille, jotka ovat haastavimmassa osassa yhteiskunnassamme. (Granfelt, ym. 2015, 72.) Asunto ensin -mallissa asuntoa pidetään henkilön ratkaisevimpana tukitoimena, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, että asunnon saamisen jälkeen on helpompi ryhtyä tukemaan sosiaalisten ja terveyteen liittyvien haasteiden selvittämistä. Aiemmissa asunnottomuustyön malleissa asunnottomien ongelmat ovat vaatineet ratkaisua ennen asunnon saamista, mutta Asunto ensin -malli toimii päinvastoin. (Asunto ensin s.a.a.)

Granfelt (2013a, 222) toteaa, että Asunto ensin -periaatetta noudattavissa paikoissa asuu myös päihteitä käyttäviä henkilöitä ja erityisesti huumeita käyttävien elämään voi kytkeytyä rikollisuutta. Asunto ensin -mallissa asunto ei ole kiinni ihmisten elämäntyylistä, vaan asuminen taataan myös heille. Mallin mukaan menettelevien asumispalvelujen ohjaavina ajatuksina ovat asumisen ja tarjottujen tukitoimien pitäminen toisistaan erillään, asumisen lujittaminen ja asukkaiden oikeudet toipumiseen ja integroitumiseen. (Granfelt, ym. 2015, 73.) Kuntoutumisen ja kuntoutumisprosessin onnistumisen kannalta päihteettömyyden vaatimukset ovat olleet joillekin asunnottomille vaikeita tai mahdottomia. Asunnon saaminen on siis perustason edellytys sosiaalisten ongelmien kanssa elävien ihmisten kuntoutumiselle. (Ihalainen ja Kettunen 2010, 262.) Sopivana tavoitteena Asunto ensin -mallissa voidaan pitää päihteistä ja psyykkisistä oireista johtuvien haasteiden pienentämistä sillä tavalla, että asuminen olisi turvattu (Asunto ensin s.a.b.).

Asunto ensin -mallin ytimessä ovat ennen kaikkea ihmisoikeudet ja ajatus siitä, että asunto on jokaisen perusoikeus. Mallin toimivuus ja toteutus edellyttävät riittäviä sosiaali- ja terveyspalveluja, ammattilaisten välistä moniammatillista yhteistyötä sekä kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen riittävyyttä. (Karppinen 2019, 15.) Asunto ensin -mallilla on todettu olevan erittäin myönteisiä vaikutuksia sosiaalipoliittisten päätösten arvopohjaan sekä siihen, kuinka asunnottomia henkilöitä kohdellaan (Voutilainen 2018, 177). Erityisesti pitkäaikaisasunnottomuuteen ja kaikista heikoimmassa asemassa olevien, kuten päihderiippuvaisten ja mielenterveysongelmista kärsivien asunnottomien elämään Asunto ensin -periaatteen toteuttaminen sekä yleistyminen ovat tuoneet muutosta. Yksilötason lisäksi

Asunto ensin -mallista hyötyy myös yhteiskunta, sillä malli on tuonut yhteiskunnalle merkittävästä taloudellisista säästöjä (Y-Säätiö s.a.)

5.1 Asunto ensin -mallin periaatteet ja tavoitteet

Asunto ensin -mallista on olemassa laatusuositukset, joiden tarkoituksena on tuoda asunnottomuustyötä määrittävän lainsäädännön rinnalle toimiviksi todettuja työtapoja (Asunto ensin s.a.b.). Laatusuositukset toimivat tukena toiminnan kehittämiseksi ja niiden avulla esitetään konkreettisia tapoja, kuinka Asunto ensin -mallia tulisi käytännössä toteuttaa (Asunto ensin s.a.e.). Laatusuositukset jakaantuvat viiteen osaan:

1. Asunto ensin -mallin rakenne
2. itsenäisen asumisen mahdollistaminen, asumisen ja palveluiden eriyttäminen
3. valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuudet
4. kuntoutuminen ja voimaantuminen
5. yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen

Asunto ensin -mallissa parhaimpana mahdollisena tilanteena pidetään sitä, että asunnottomat saavat itselleen välittömästi vuokra-asunnon, jolloin tilapäisiä asuinsijoja ei ole välttämätöntä käyttää. Mallissa oletusarvona on se, että jokainen ihminen onnistuu asumisessa, jos hänelle tarjotaan tarvittavia tukitoimia. Kaikkien asukkaiden kanssa tehdään vuokrasopimus, joka pohjautuu huoneenvuokralakiin, jolloin asukkaille tarjottavat palvelut eivät liity vuokrasopimukseen, vaan ovat irrallinen osa asumista. Vuokrasuhteeseen ei saa vaikuttaa se, haluaako asukas vastaanottaa palveluja tai hoitoa. Asumisen sujuvuutta ja asukkaan kuntoutumista arvioidaan erillisinä toisistaan, ja asumisen tukea tarjotaan asukkaalle, vaikka näissä asioissa ilmenisi haasteita. Palveluja tarjotaan edelleenkin, vaikka asukkaan asuinpaikka muuttuu. (Asunto ensin s.a.b.)

Asukkaiden halukkuus tehdä muutos elämäntilanteeseensa voi toteutua, jos heillä on mahdollisuus tehdä itseään koskevia päätöksiä. Asunto ensin -mallin mukaisessa työskentelyssä vaalitaan asukkaiden itsemääräämisoikeutta ja valinnanvapautta, ja tämä toteutuu ottamalla asukkaat aina mukaan heidän asioitaan koskeviin tilaisuuksiin. Asukkaille tarjotaan mahdollisuus vaikuttaa omaan asuinpaikkaansa, tarvitsemiinsa tukitoimiin sekä oman kiinnostuksen mukaisesti aktiviteetteihin. Sen lisäksi asukkaita tiedotetaan ja kannustetaan palautteen antoon ja omassa asumisyhteisössä vaikuttamiseen ja kehittämiseen. (Asunto ensin s.a.b.)

Kuntoutuminen toteutuu asukkaan tahdon mukaan. Lähtökohtana asukkaan kuntoutuspäätökselle voi riittää se, että asunnottomana eläneen ei tarvitse enää kodin saatuaan kuluttaa voimiaan majoituksen löytämiseen. Kuntoutumisen onnistumisesta ja voimaantumisen kokemisesta on tärkeää, että työntekijät antavat positiivista palautetta onnistumisista ja keskustelevat asukkaiden kanssa heidän itselleen asettamista tavoitteista ja heitä itseään kiinnostavista asioista. Asukkaita kannustetaan oman arjen hoitamiseen, mutta työntekijöiden vastuulla on varmistaa, että asukkaat tietävät saavansa tarvittaessa tukea ammattilaisilta. (Asunto ensin s.a.c.) Vaikka asuminen pyritään turvaamaan

ja sen halutaan olevan mahdollisimman pysyvä vaihtoehto, niin silti ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että varsinkaan nuorille aikuisille tuetun asumisen yksikössä asuminen olisi lopullinen asumisen muoto (Granfelt 2013a, 223).

Asunto ensin -mallissa koti nähdään pohjana osallisuudelle ja yhteiskuntaan integroitumiselle. Asukkaita pyritään tukemaan siinä, että he voisivat tuntea asuntonsa kodiksi. Asukkaita tuetaan myös oman elämänsä osallisuuteen ja tätä tehdään esimerkiksi rohkaisemalla pitämään yhteyttä asukkaansa omiin läheisiin. Yhteiskuntaan integroitumista pyritään edistämään esimerkiksi asumisyksiköiden sijainnin välityksellä, ja asumisyksiköt ovatkin mukana ympäristötyössä. Asukkailla on myös merkittävä osa suvaitsevaisuuden edistämisessä. Suvaitsevaisuuden edistäminen pyrkii asumisyksiköiden ympäristössä ja koko maassa esiintyvän stigman häivyttämiseen. (Asunto ensin s.a.b.; s.a.c.)

5.2 Asunto ensin -mallin soveltaminen Kotirinteellä

Kotirinne-asumisyksikön toiminnan tavoitteena on auttaa asunnottomia sekä ehkäistä asunnottomuutta ja syrjäytymistä. Asumispalvelut on tarkoitettu henkilöille, joilla on päihde- ja/tai mielenterveysongelmia, ja joilla ilmenee tarvetta asumiseen liittyvälle tuelle ja ohjaamiselle. Lisäksi Kotirinteellä tuetaan elämänhallinnan asioissa, työ- tai opiskeluasioiden järjestämisessä, yhteiskuntaan integroitumisessa ja asumisongelmien perimmäisten syiden selvittämisessä. Kotirinteen lähtökohtana on tarjota jokaiselle asukkaalleen hyvä elämä. Asukkaat kohdataan yksilöllisesti ja kokonaisvaltaisesti heidän yksityisyyttään kunnioittaen. Kotirinteen arvoina ovat vastuullisuus, yhdenvertaisuus, asiakaslähtöisyys ja ammatillisuus. (Taskinen 2020.)

Kuopion sosiaalitoimen erityisasumispalveluiden kautta voidaan hakea asuntoa Kotirinteelle, ja asiakkuus alkaakin juuri erityisasumispalveluiden kautta. Sosiaalitoimi on yhteydessä Kotirinteelle, kun tiedossa on henkilö, joka tarvitsee tuettua asumista. Sen jälkeen asiakkaan kanssa sovitaan tutustumiskäynti Kotirinteelle, ja samalla selvitetään asiakkaan tuen tarpeita yhdessä sosiaalitoimen palveluohjaajan kanssa. Kunnilla on vastuu erityisryhmien asumisen järjestämisestä, mutta Kuopion kaupungilla ei ole tarjolla päihteet sallivaa tukiasumista. Tämän vuoksi kaupunki ostaa Työterapiselta yhdistykseltä päihteet sallivaa tukiasumisen palvelua Kotirinteen yksiköstä. Kotirintettä voidaankin pitää merkittävänä asumisyksikkönä Kuopiossa, koska se toimii Asunto ensin -periaatteella ja on näin ollen kaupungin ainoa asumisyksikkö, jossa asukkaiden päihteiden käyttö on sallittua. (Taskinen 2020.)

Asukkaiden tarvitsemien tukituntien määrä selvitetään yhdessä asiakkaan kanssa. Määrään vaikuttaa se, kuinka paljon asukas tarvitsee tukea esimerkiksi taloudellisten asioiden hoitamiseen, siivoukseen, terveydentilan seurantaan ja arviointiin, lääkehoitoon, päihteettömyyden tukemiseen, asiointiapuun sekä virike- ja ryhmätoimintaan. Työterapinen yhdistys tekee asukkaalla yhdessä vuokrasopimuksen ja perii vuokran. Asukkaita tuetaan hakemaan asumistukea, vuokravakuutta ja toimeentulotukea. Lisäksi heitä autetaan muuttoon liittyvien järjestelyjen hoitamisessa. Asukkailla nimetään aina omaoh-

jaaja. Omaohjaajan kanssa laaditaan hoitosuunnitelma, jonka toteutumista arvioidaan kolmen kuukauden välein. Hoitosuunnitelman tekemisessä halutaan tukea asukkaiden osallisuutta ottamalla heidät aktiivisesti mukaan. (Taskinen 2020.)

Kotirinteellä tehdään paljon asukkaiden asioiden sujuvuutta edistävää verkostoyhteistyötä ja työntekijät voivat olla asukkaiden suostumuksella mukana myös heidän hoitoneuvotteluissaan. Yhteistyötä tehdään muun muassa Julkulan sairaalan, Päihdepalvelusäätiön, Kuopion Yliopistollisen sairaalan päihdepsykiatrian poliklinikan, terveyskeskuksen, Kuopion psykiatrian keskuksen, apteekin, edunvalvojen, poliisin, rikosseuraamuslaitoksen, TE-toimiston, Via-Dian, asumisneuvojadiakonian sekä muiden kolmannen sektorin asumispalveluiden kanssa. Asukkaan etsiessä Kotirinteen jälkeistä, itsenäisempää asumismuotoa, ollaan Kotirinteeltä yhteydessä asumisneuvojaan. Siirtyminen vähemmän tuettuun asumismuotoon pyritään järjestämään suunnitelmallisesti asukkaan, asumisneuvojan ja sosiaalitoimen kanssa yhteistyössä. Sekä Työterapinen yhdistys että Kuopion kaupunki tarjoavat itsenäisempään asumismuotoon muuttaneelle asiakkaalle tarpeenmukaista kotiin tuotavaa tukea. (Taskinen 2020.)

TAULUKKO 2. Asunto ensin -laatusuositusten toteutus Kotirinteellä.

ASUNTO ENSIN -LAATUSUOSITUKSET

TOTEUTUS KOTIRINTEELLÄ

1. Asunto ensin -mallin rakenne	Hyvät julkiset kulkuyhteydet Kuopion keskustaan. Asumisyksikössä mahdollisuus ajanvietolle. Työntekijöillä sosiaali- ja terveysalan koulutus. Palautteen kerääminen.
2. itsenäisen asumisen mahdollistaminen, asumisen ja palveluiden eriyttäminen	Asukkaiden kanssa solmitaan huoneenvuokralain mukaiset vuokrasopimukset. Hoitosuunnitelman tekeminen asukkaan kanssa. Nopea puuttuminen asumisen ongelmiin. Asukkaat kohdataan yhdenvertaisesti ja yksilöllisesti. Asukkaille tarjotaan edelleen tukea Kotirinteeltä pois muuttamisen jälkeen.
3. valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuudet	Asukkaat ovat saaneet vaikuttaa Kotirinteelle muuttamiseen. Asukkaat ovat mukana heitä koskevissa palavereissa. Asukkaat saavat vaikuttaa omiin tukitoimiinsa sekä toimintaan osallistumiseen. Asukkailla on mahdollisuus vaikuttaa Kotirinteen yhteisiin asioihin.

4. kuntoutuminen ja voimaantuminen	Asukkaiden arvostava kohtaaminen lujittaa työntekijöiden ja asukkaiden välistä luottamusta ja tukee yhteisöllisyyden tunnetta.
Asukkaille annetaan vastuuta arjen hoitamisesta ja tuetaan siinä tarvittaessa.
5. yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen	Asukkailla on mahdollisuus tuntea asunto kodiksi.
Tuetaan asukkaiden osallisuutta.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöprosessimme alkoi syksyllä 2019, jolloin päätimme tehdä asunnottomuutta käsittelevän opinnäytetyön. Aiheen valitsimme siksi, että se kiinnosti meitä molempia hyvin paljon ja koimme, että opinnäytetyön myötä pääsisimme tutustumaan aiheeseen enemmän. Työterapinen yhdistys ry suostui toimeksiantajaksemme ja erilaisten vaihtoehtojen kautta päädyimme tutkimaan Kotirinteellä asuvien henkilöiden näkemyksiä Kotirinteellä asumisesta. Työterapinen yhdistys ei edellyttänyt meiltä tutkimusluvan hankkimista, vaan Työterapisen yhdistyksen hallitukselta kysyttiin lupa tutkimukselle, ja luvan saatuamme saimme aloittaa opinnäytetyön suunnittelun. Liitimme työme teoreettiseksi viitekehyykseksi Asunto ensin -periaatteen, joka on myös Kotirinteen toimintaa ohjaava malli.

Tutkimuksemme tavoitteena on tuottaa Kotirinteen sekä Työterapisen yhdistyksen työntekijöille tietoa siitä, minkälaisina asukkaat ovat kokeneet Kotirinteellä asumisen. Opinnäytetyössämme selvitimme asukkaiden kokemuksia Asunto ensin -malliin ja sen laatusuosituksiin peilaten. Laatusuosituksissa esiintyviä aiheita ovat mm. kuntoutuminen ja voimaantuminen, valinnan vapaus ja vaikutusmahdollisuudet, sekä yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroituminen (Asunto ensin s.a.e.). Tutkimuskysymyksemme valitsimme Asunto ensin -mallin laatusuosituksissa esiintyneiden teemojen pohjalta, ja muodostimme niistä omat ryhmät. Jaoin tutkimuskysymykset seuraavien teemojen mukaan: hyvinvointi, osallisuus ja viihtyvyys. Osallisuusteemaan liittyen halusimme myös selvittää, minkälaisia kehittämideoita asukkailla on Kotirinteen suhteen. Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Kuinka Kotirinteellä asuminen on vaikuttanut asukkaiden hyvinvointiin?
2. Miten asukkaat ovat kokeneet osallisuutensa toteutuneen Kotirinteellä asuessaan?
3. Kuinka asukkaat ovat viihtyneet Kotirinteellä?

Halusimme tutkia aihetta asukkaiden näkökulmasta käsin, sillä mielestämme on tärkeää kuulla, kuinka asukkaat itse ovat kokeneet asuinpaikkansa. Asunnottomuuteen liittyviä tutkimuksia voidaan pitää osoituksena siitä, että yhteiskunnan arkoihin aiheisiin halutaan puuttua ja toimia asian hyväksi. Asunnottomuuteen kohdentuvat tutkimukset voidaankin ajatella olevan eettisesti kannattavia. (Kaakinen 2013, 22.)

Haastattelut pidimme kahtena eri päivänä heinäkuun 2020 lopulla, ja molempina päivinä olimme varanneet haastatteluihin aikaa neljä tuntia. Kaikille Kotirinteen asukkaille oli tiedotettu haastattelumahdollisuudesta, ja muutama oli ilmoittanut haluavansa osallistua tutkimukseen. Täysin varmaa osallistujamäärää emme kuitenkaan etukäteen tienneet, mutta olimme valmiita haastattelemaan kaikki halukkaat osallistujat, vaikka aikataulu olisi pidentynyt. Ajattelimme, että saisimme tutkimustuloksista tuotettua sitä laajemman katsauksen, mitä useamman asukkaan näkemykset olisi edustettuna. Tutkimuksemme osallistui kaikkiaan 11 Kotirinteen asukasta ja haastattelimme jokaisen yksilöhaastatteluna Kotirinteen kerhohuoneella. Kotirinteen työntekijät olivat tulostaneet haastatteluky-

symyksemme ja jakaneet ne asukkaille, jolloin haastateltavilla oli ollut mahdollisuus tutustua haastattelurunkoon etukäteen. Ennen haastattelun alkamista pyysimme haastateltavia täyttämään suostumuslomakkeen, jossa kerroimme haastattelun tarkoituksesta, haastateltavan oikeuksista, sekä siitä, että nauhoitamme haastattelun. Haastatteluihin kului vaihtelevasti aikaa, lyhimmillään kuusi minuuttia, ja pisin haastattelu kesti noin 28 minuuttia. Yhteensä haastatteluaineistoa kertyi 203 minuuttia ja litteroitua tekstiä 113 sivua.

6.1 Kvalitatiivinen tutkimus ja teemahaastattelu

Tutkimuksemme toteutimme kvalitatiivisena tutkimuksena, koska laadullisen tutkimuksen periaatteet sopivat parhaiten tutkimuksemme piirteisiin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tuodaan useimmiten asioita esille tutkittavien henkilöiden näkemyksinä (Juuti ja Puusa 2020). Kvalitatiivisella tutkimuksella tuodaan myös esille asioiden merkittävyyttä ja laatua. Tutkimusaineistoa kerätessä käytetään usein menetelmiä, joissa tutkimukseen osallistuvien näkemykset tulevat kuuluviin, kuten teemahaastattelua. Haastattelu antaa myös tutkijalle mahdollisuuden tehdä havaintoja ja olla vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2009, 160-164.)

Tutkimusmenetelmänä käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua, koska uskoimme tutkimuksen toteutuvan paremmin haastattelun kuin lomakekyselyn avulla. Haastattelun käyttäminen tutkimusmenetelmänä on luontevaa esimerkiksi silloin, kun halutaan tutkia henkilöiden näkemyksiä eri asioista. Haastattelu antaa tilaisuuden kuulla tutkimukseen osallistuvien ajatuksia ja voidaankin ajatella, että on kannattavaa kysyä asioista suoraan kasvotusten. Haastattelututkimuksella saadaan usein myös tavoitettua enemmän henkilöitä, sillä lomakekyselyyn ei välttämättä saada useita vastauksia. (Hirsjärvi ja Hurme 2014, 11, 36.) Puolistrukturoidulle haastattelulle ominaista on se, että jokaiselta haastateltavalta kysytään samat kysymykset, mutta haastattelija ei käytä vastausvaihtoja, vaan antaa vastaajien kertoa täysin oman näkemyksensä. Lisäksi kysymysten järjestystä ja niiden sanamuotoja voidaan vaihdella haastattelujen välillä, jolloin haastattelut eivät noudata täysin samaa kaavaa. (Hirsjärvi ja Hurme 2014, 47.) Haastatteluissamme kysyimme jokaiselta haastateltavalta samat kysymykset, mutta niiden järjestys vaihteli tilannekohtaisesti.

Kerättyä haastatteluaineistoa läpi käydessä tutkija tulkitsee, onko materiaalia tarpeellinen määrä. Saturaatioksi nimitetään sitä, kun aineistossa esiintyy toistuvasti samoja vastauksia, eikä aineistosta näin ollen tule esille enää uusia asioita tutkimuksessa selvitettäviin kysymyksiin. Tällöin ajatellaan, että vain rajallinen määrä vastauksia on tarpeellinen määrä tuomaan esille tutkittavien ilmiöiden yleistettävyyttä. (Tuomi ja Sarajärvi, 2018.) Tutkimuksemme analysointivaiheessa huomasimme, että haastateltavien vastauksissa oli osittain hyvin paljon yhdenmukaisuutta. Toivoimme alun perin tutkimukseemme osallistuvan mahdollisimman monen asukkaan, mutta saamamme haastatteluaineisto osoittautui riittäväksi. Mikäli olisimme haastatelleet vielä useampia asukkaita, emme olisi välttämättä saaneet enempää sellaisia näkemyksiä, jotka poikkeaisivat jo saaduista vastauksista.

6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan (2019, 15) mukaan opinnäytetyötä tekevä on velvollinen huolehtimaan tutkimuksensa eettisyydestä. Ihmisiin liittyvien tutkimusten tekemisessä tärkeintä on, että tutkimukseen osallistuva luottaa tutkimukseen sekä sen tekijöihin. Tutkijoiden on toimittava tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa arvostaen sekä perustuslakia noudattaen, jolloin tutkimukseen osallistuvien on myös helpompi tuntea luottamusta tutkimusta kohtaan. (Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta 2019, 7–8.)

Tutkimuksessa siihen osallistuvan oikeutena on vapaaehtoisuus, joka tutkijan täytyy tuoda selkeästi esille. Tutkittavalla henkilöllä täytyy olla tunne siitä, että häntä ei ole pakotettu tutkimukseen, eikä hänelle koidu seurauksia siitä, jos hän ei halua olla osana tutkimusta. Tutkimukseen vapaaehtoisesta suostumisesta tulee tehdä paperinen, sanallinen tai sähköinen osallistumissuostumus, jonka tutkija kirjaa ja tallentaa. Tutkimukseen osallistuvalla on myös oikeus keskeyttää tai peruuttaa kokonaan osallistumisensa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. (Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta 2019, 8–9.) Haastateltavilla ihmisillä on myös oikeus jättää vastaamatta niihin kysymyksiin, joihin ei tahdo vastata ja halutessaan näin voi menetellä jopa kaikkien kysymyksien kohdalla (Ranta ja Kuula-Luumi 2017, 414). Henkilöllä on myös oikeus tietää tutkimukseen liittyvistä asioista, kuten mitä tutkimuksessa mukana oleminen merkitsee ja kuinka tutkittavilta saatua tutkimusmateriaalia aiotaan pitää tallessa. Heille on myös kyettävä kertomaan todenmukaisesti, millaisia vaikutuksia ja todennäköisiä etuja tutkimuksella voi olla. (Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta 2019, 8–9.)

Tutkimukseen osallistuville on etukäteen kerrottava tutkijoiden yhteystiedot, haastattelun tapahtumapaikka ja -aika sekä haastattelun arvioitu kesto ja tallentamistapa, aihe, mitä tutkimus koskee sekä tutkimuksen tavoite. Esille on tuotava myös tutkimukseen liittyvät eettiset asiat, kuten haastattelun dokumentointiin liittyvät seikat ja kuinka haastattelumateriaalia käytetään opinnäytetyöjulkaisussa, sekä ennen kaikkea kertoa haastattelun vapaaehtoisuudesta. Näiden esitietojen avulla haastateltava voi tehdä päätöksen siitä, haluaako hän osallistua tutkimukseen. (Ranta ja Kuula-Luumi 2017, 415.)

Ennen jokaista haastattelua esittelimme haastateltaville itsemme ja kerroimme tutkimuksemme tarkoituksesta, sekä heidän oikeuksistaan tutkimukseen liittyen. Olimme koonneet asiat lomakkeelle, jonka pyysimme haastateltavia allekirjoittamaan tutkimukseen osallistumisen suostumuksen merkiksi (Liite 2). Kerroimme heille siitä, että nauhoitamme haastattelut, mutta poistamme tallenteet muutettuaamme ne tekstimuotoon. Joitakin haastateltavia nauhoittaminen arvelutti, mutta selvensimme kaikille, että nauhoitteita ei tule kukaan muu meidän lisäksi kuulemaan. Pidimme ymmärrettävänä, että nauhuri voi aiheuttaa epäluuloja, joten annoimme asukkaille mahdollisuuden myös kieltäytyä osallistumisesta. Äänitteiden litteroinnin jälkeen poistimme tallenteet, jotta ne eivät ole enää tallella ja saatavilla.

Tutkimuksessamme emme käsitelleet haastateltavien henkilötietoja muilta kuin iän osalta. Halusimme tuoda työssämme ilmi haastateltaviemme ikäjakaumaa, jotta saamme tuotua esille, eroavanko eri ikäisten asukkaiden näkemykset toisistaan. Haastateltavien ikää tai muitakaan tunnisteita emme käytä työssämme suorien lainauksien yhteydessä, jotta vastaukset säilyttävät tunnistamattomuutensa. Emme myöskään halunneet koodata haastatteluja niiden järjestymisnumeroiden mukaan, vaan numeroimme haastattelut litterointivaiheessa täysin satunnaisilla numeroilla.

6.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Valitsimme tutkimuksemme analysointiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin, koska koimme menetelmän sopivan parhaiten haastattelututkimuksemme tulkintaan. Menetelmä antaa myös mahdollisuuden tuottaa tuloksia määrällisessä muodossa laadullisen ilmaisun rinnalla (Tuomi ja Sarajärvi 2018), ja tutkimuksessamme tuomme esille asukkaiden vastauksia osittain määrällisesti. Laadullisen tutkimuksen analysointi tähtää tutkitun asian selittämiseen ja tulkitsemiseen (Juuti ja Puusa 2020).

Aineiston analyysivaihe käynnistyy haastattelujen litteroimisella, jossa haastattelutallenteet kirjoitetaan tekstiksi. Tekstit toimivat tutkimusaineistona, joten litterointi on tehtävä huolellisesti ja sopivalla tarkkuudella tutkimuskysymyksiin ja analysointimenetelmään nähden. (Ruusuvoori ja Nikander 2017, 427.) Litterointiin olisi myös kannattavaa ryhtyä mahdollisimman varhain aineiston keräämisen jälkeen (Hirsjärvi ym. 2009, 223). Aloitimme haastattelutallenteiden litteroinnin jo heti samana päivänä, kun olimme ensimmäiset haastattelut tehneet ja saimme kaikki haastattelut litteroitua muutama päivän sisällä haastattelujen pitämisestä. Päädyimme litteroimaan tekemämme haastattelut sanantarkasti, mutta jätimme merkitsemättä mm. äänenpainot ja tauot, koska emme pitäneet niitä oleellisina, vaan pidimme tärkeimpänä kertomuksen sisältöä. Koko haastatteluaineistoa ei tarvitse litteroida, vaan haastatteluista voi valita litteroitavaksi vain olennaisimmat osuudet (Hirsjärvi ym. 2009, 222). Päätimme litteroida haastattelut kokonaisuudessaan, jotta meillä on mahdollisuus käydä keskustelut läpi uudestaan ja tehdä niistä mahdollisesti uusia huomioita ja löydöksiä.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston prosessointi keskittyy analysointiin ja synteessin tekemiseen. Analysoinnissa jaetaan ja lajitellaan aineistoa ja synteessissä nähdään tutkittava asia jälleen kokonaisuutena, josta muodostetaan tulkinnat ja johtopäätökset. (Hirsjärvi ja Hurme 2014, 135–144.) Sisällönanalyysissä ensimmäisenä tehdään aineiston pelkistäminen, jolloin tutkimusmateriaalista suljetaan sellaiset asiat pois, jotka eivät liity tutkimukseen. Aineistosta merkitään kaikki ne asiat, jotka vastaavat tutkittaviin asioihin ja analyysissä ne merkitään alkuperäisilmauksina, jotka pelkistetään. (Tuomi ja Sarajärvi 2018.)

Aloitimme analyysin tekemisen haastattelujen litteroinnin jälkeen. Merkitsimme yliviivaamalla litteroidusta tekstistä ne kohdat, jotka vastasivat haastattelukysymyksiimme. Samankaltaiset ilmaukset ryhmitellään yhteen, ja eroavat näkemykset omiin ryhmiinsä (Tuomi ja Sarajärvi 2018). Jaoimme ohjeistuksen mukaisesti samaa tarkoittavat ilmaukset omiin ryhmiinsä, jonka jälkeen pelkistimme alkuperäiset ilmaukset ja teemoittelimme ne alaluokkiin. Ilmaisuja pelkistettäessä on oltava tark-

kana, sillä yksi lause voi sisältää monia pelkistettäviä ilmauksia (Tuomi ja Sarajärvi 2018). Teemoittelua käytetään analysointivaiheessa ja siinä tutkitaan haastatteluissa esiin tulevia seikkoja, jotka tulevat esille useamman kerran. Vastaukset pohjautuvat usein jo etukäteen valittuihin teemoihin, mutta vastauksien myötä voi myös muotoutua uusia teemoja, joita ei ole ennalta suunniteltu. (Hirsjärvi ja Hurme 201, 173.) Kaikkia yläluokkia yhdistävinä tekijöinä toimivat pääluokat, jotka nimesimme etukäteen tutkimusteemojen mukaisesti; hyvinvointi, osallisuus ja viihtyvyys.

Ryhmittelyn jälkeen käsitteellistimme eli abstrahoiimme aineiston. Tässä vaiheessa jäsennetään tutkimusaineistosta oleelliset asiat ja koostetaan niistä käsitteitä ja johtopäätöksiä, jotta tutkimus ei jää liian kapeaksi yksittäisten asioiden tulkinnaksi, vaan tutkija pystyy tuomaan aineistosta esille yleistä kokonaiskuvaa (Puusa 2020; Tuomi ja Sarajärvi 2018). Kokosimme aineiston yhteen abstrahointikaavion avulla, jotta saimme selkeän kuvan muodostamistamme luokista, ja tämä myös auttoi havainnollistamaan johtopäätöksiä. Alla esimerkki hyvinvointi- teeman abstrahoinnista.

TAULUKKO 3. Esimerkki hyvinvointi- teeman abstrahoinnista.

Alkuperäinen ilmaus	Pelkistetty ilmaus	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
<p>"Erittäin paljon, ainakin minulla."</p> <p>"Kyllä, on parantunu. Siinä oli etua."</p> <p>"Lääkkeet annetaan valvotusti, se on minusta hyvä asia, ettei jää lääkkeit, ku se vaikuttaa hirveesti jos unohtaa lääkkeit nii -- se vaikuttaa psyykeeseen tosi paljon."</p>	<p>Psyykinen terveys parantunut</p> <p>Työntekijät huolehtivat lääkehoidosta</p>	<p>Työntekijöiden antama tuki parantanut psyykkistä terveyttä</p>	<p>Vaikutukset psyykkiseen terveyteen</p>	<p>Vaikutukset hyvinvointiin</p>
<p>"-- ei kait sillä nyt sinänsä, henkiseen puoleen oo vaikuttanu ainakaan."</p>	<p>Ei vaikutusta psyykkiseen terveyteen</p>	<p>Ei koe hyötyä psyykkisen terveyden kannalta</p>		
<p>"Täällä on niin ku periaatteessa turvalline paikka. Että jos minä yksinää asuisin ja mää jos jossai pökkörössä olisin nii -- "</p> <p>"Minullehan tää oli hyvä ja turvallinen."</p> <p>"No ei pahemmin --"</p>	<p>Turvallisuuden tuntu</p> <p>Turvallisuuden tuntu ja tyytyväisyys</p>	<p>Ihmiset ympärillä (työntekijät) tuovat turvaa</p> <p>Asumisyksikössä asuminen tuntuu turvaliselta</p>	<p>Vaikutukset fyysiseen terveyteen</p>	

<p>"-- täällä on kuitenkin saanu elämänsä mallilleen."</p> <p>"Mä oon saanu aika paljon omia hommia hoidettua täällä."</p> <p>"Kyllähän mä niinkö, tai paremminhan mä oon saanu asioita hoidettua ku täällä saa sitä tukea kumminki."</p>	<p>Elämä tuntuu sujuvan paremmin</p> <p>On saanut enemmän aikaan asioita</p>	<p>Tuen avulla asioiden hoitaminen helpottunut</p>	<p>Elämänhallinta on parantunut</p>
<p>"Mut kyllä se on vähentyny -- ni kyllä on täällä huomattavasti vähentyny."</p> <p>"Täällä mä oon tota alkoholista alkanu kolme vuotta jo raijistumaan."</p>	<p>Päihteiden käyttö vähentynyt</p> <p>Päihteiden käyttö loppunut</p>	<p>Myönteiset vaikutukset päihteiden käytön kannalta</p>	

7 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimuksemme taustatietoihin kuuluivat haastateltavan ikä, sukupuoli ja heidän Kotirinteellä asumansa aika. Yhdestätoista haastateltavasta kymmenen oli miehiä ja yksi nainen. Haastateltavista 20–35-vuotiaita oli kolme, 36–50-vuotiaita kolme ja yli 50-vuotiaita viisi. Aika, jonka haastateltavat olivat Kotirinteellä asuneet, vaihteli muutamasta viikosta muutamiin kuukausiin ja useisiin vuosiin. Muutama haastateltavista oli asunut Kotirinteellä sen valmistumisesta tai lähes sen valmistumisesta saakka.

Halusimme kysyä haastateltavien ikää, koska tahdoimme selvittää, eroavatko eri ikäryhmiin kuuluvien haastateltavien kokemukset toisistaan. Koimme tärkeäksi kysyä myös haastateltavien Kotirinteellä viettämästä ajasta, sillä se taustoitti myöhempiä kysymyksiämme asukkaiden viihtyvyyden kokemuksista ja heidän ajatuksistaan liittyen tulevaisuuden asumiseen. Emme kokeneet merkityksellisenä kysyä asukkaiden elämänhistoriasta, mutta osa haastateltavista avasi näitä asioita meille omaloitteisesti.

7.1 Muuttaminen Kotirinteelle

Asumisyksikköön muuttamista ja siellä ensihetkien viettämistä voidaan pitää asukkaan näkökulmasta tärkeänä aikana. Muuton järjestyminen ja asumisen alkuaika muodostavat asukkaalle kokemuksen, mikä pohjustaa asukkaan myöhempää luottamusta ja kokemusta asumisesta. (Suvanto 2015, 95.) Emme kokeneet tärkeäksi tutkia haastatteluun osallistuvien henkilöiden tarkempaa asunnottomuustaustaa, sillä tutkimuksemme keskittyi nimenomaisesti Kotirinne-asumisyksikköön ja asukkaiden sen hetkiseen elämään Kotirinteellä. Koimme kuitenkin merkitykselliseksi selvittää haastateltavien ajatuksia ja kokemuksia siitä, kuinka asunnon saaminen Kotirinteeltä on vaikuttanut heidän elämäänsä ja kuinka he alun alkaen päätyivät asumaan Kotirinteelle. Halusimme myös saada selville, kuinka asukkaat kokivat asunnon järjestymisen, oliko asunnonsaaminen haasteetonta tai joutuivatko he esimerkiksi odottamaan asuntoa pitkään. Kysyimme haastateltavilta lisäksi heidän odotuksiaan Kotirinnettä kohtaan ja selvitimme, oliko asukkailla ollut ennakkoluuloja asumisyksiköstä.

Kysyimme haastateltavilta, kuinka he päätyivät asumaan Kotirinteelle ja kysymyksen avoimuuden vuoksi haastateltavista suurin osa vastasi siihen hyvin kattavasti. Lähes kaikkien haastateltavien kohdalla esiin nousivat hädät aikaisemmista asunnoista. Haastateltavien häätöjen taustalla oli vuokravelkoja sekä päihteiden käyttöä ja päihteiden käytöstä johtunutta häiriökäyttäytymistä.

No mul on lähteny nii monta asuntoo alta ton päihteiden käytön takia, mut tää on semmonen päihteet salliva yksikkö, et siinä mielessä tää on ehkä parempi.

Haastateltavat olivat olleet vaihtelevia aikoja asunnottomina ennen Kotirinteelle muuttoa. Lyhimmillään asunnottomuutta oli kestänyt puolitoista kuukautta, mutta useimmiten asukkaat kertoivat olleensa asunnottomina muutaman kuukauden ennen asunnon saantia. Pisimmillään asunnottomuutta oli kestänyt puolestatoista vuodesta kahteen vuoteen. Osa haastateltavista oli puolestaan asunut

jossain toisessa asumisyksikössä ja siirtyneet sieltä Kotirinteelle asumaan. Synä entisestä asumisyksiköstä pois muuttamiselle oli muun muassa halu asua vähemmän tuetussa yksikössä, sekä mahdollisuus elää itsenäisemmin ja vapaammin. Eräät vastaajista kertoivat päihteiden käytön sallimisen olleen syy siihen, miksi halusivat muuttaa aikaisemmasta asumisyksiköstä Kotirinteelle. Yksi haastateltavista sanoi, ettei lähtisi sellaiseen asumisyksikköön, joka vaatisi raittiutta. Asiakkaalla tuleekin antaa mahdollisuus vaikuttaa oman asuinpaikan valintaan, ja valintoja voi tehdä esimerkiksi hajautetun asumisen ja asumisyksikön välillä, sekä päihteettömän tai päihteet sallivan yksikön väliltä (Asunto ensin s.a.e.).

Haastateltavien kokemukset asunnon järjestymisestä olivat pääasiassa positiivisia. Yksi asukkaista kertoi asunnon saannin tuntuneen *toiselta mahdollisuudelta*. Haastateltavista ainoastaan yhdellä oli negatiivisia kokemuksia asunnon järjestymisestä, sillä hän oli joutunut odottamaan asunnon saantia pitkään, noin puoli vuotta. Kaikkien muiden asukkaiden mielestä asunto oli järjestynyt todella helposti ja nopeasti. Osalle asukkaista asunnon järjestymisen oli tapahtunut yllättävästi, koska he eivät olleet tiedäneet Kotirinteestä, eivätkä olleet osanneet kuvitella voivansa saada sieltä asuntoa itselleen. Työterapian yhdistyksen muiden yksiköiden työntekijät olivat kertoneet heille Kotirinteestä, ja asunnonhakuprosessi oli käynnistynyt tätä kautta. Yksi haastateltavista toi esiin hämmennyksen asunnon saannista ja siitä, että hänelle oli pitkän asunnottomuusajan jälkeen järjestynyt oma asunto.

Napsautin valot vaan sinne ja siis pyörittelin päätä vähän. Että tähänkö minä? "Tämä on sinun asunto."

Tutkimuksessamme selvisi, että osalla haastateltavista oli ollut jonkinlaisia ennakkoluuloja Kotirinnettä kohtaan. Eniten ennakkoluuloja vastaajilla oli ollut toisten asukkaiden ja päihteiden suhteen. Haastateltavat kertoivat pelänneensä, minkälaisia asukkaita talossa asuu. Ennen kaikkea mahdollisen väkivallan esiintyminen Kotirinteellä pelotti asukkaita etukäteen.

Oli mulla semmosia ennakkoluuloja oli hirveesti, tai mitä oon kuullu tästä talosta ja kaikkea, että -- tai silleen niinkö liittyen päihteitten käyttöön -- sitä pelkäsin, että minkälaista porukkaa täällä asuu.

Ennakkoluuloja oli muodostunut myös aikaisempien tukiasuntokokemusten perusteella, jolloin asumisyksikössä asumista ei koettu itselle mieleiseksi vaihtoehdoksi. Suurimmalla osalla puolestaan ennakkoluuloja ei ollut, mikä selittyi osittain sillä, etteivät he olleet tiedäneet Kotirinteestä etukäteen mitään. Kyseisillä vastaajilla ei näin ollen ollut myöskään odotuksia Kotirinteellä asumisen suhteen. Muutamalla haastateltavalla oli ollut odotuksia Kotirinnettä kohtaan, ja nämä olivat hyvin yksilöllisiä näkemyksiä esimerkiksi tuen saamisesta ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksista kerhohuoneella. Eräs vastaajista kertoi odottaneensa saavansa korvaushoitolääkkeen Kotirinteellä, mikä olisi ollut hänelle mieluinen ratkaisu.

7.2 Hyvinvointi

Hyvinvointi koskettaa jokaista kansalaista heidän asemastaan riippumatta. Ajatus hyvinvoinnista on ajan saatossa muuttunut ja muutos on vaikuttanut esimerkiksi päätöksentekoon niin, että nykyisin päätöksentekoa määrittää entistä enemmän päätösten vaikutukset juuri yksittäisten henkilöiden hyvinvointiin. Enää julkisen vallan ei oleteta tarjoavan vain palveluita, vaan kehittävän myös tapoja, joilla ihmisten hyvinvointi olisi mahdollisimman kokonaisvaltaista ja laajalle levinnyttä. Kunnilla on tehtävä tuottaa asukkailleen hyvinvointia niin, että hyvinvoinnin tasot ihmisten välillä olisivat mahdollisimman pienet. Nykyisin ihmisten omaa kokemusta ja ääntä pyritään myös kuulemaan entistä enemmän ja kunnilla onkin velvollisuus arvioida hyvin tiiviisti asukkaidensa hyvinvointia. (Kainulainen 2014, 59–61.)

Koska hyvinvointi on aina subjektiivista, ovat hyvinvointiin liittyvät kokemukset ja hyvinvointiin kuuluvat asiat sekä asioiden painotukset hyvin toisistaan poikkeavia eri ihmisillä. Hyvinvoinnin käsitteeseen voidaan sisällyttää kuitenkin ihmisen ulkoiset elinolot, terveys, sosiaaliset suhteet sekä henkilökohtainen kokemus omasta hyvinvoinnista. Hyvinvoinnin kasvaessa myös omaa elämää koskevat odotukset lisääntyvät. (Ihalainen ja Kettunen 2017, 12.) Hyvinvoinnin mittareina ja hyvinvointia arvioidessa voidaan apuna käyttää esimerkiksi Allardtin (1976, 38, 50) having-loving-being-luokitusta. Allardt jakaa ihmisen tarpeet kolmeen luokkaan, jotka ovat elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) sekä itsensä toteuttaminen (being). Määritelmässä elintasoon luetaan kuuluvaksi asuminen, tulot, työ, koulutus sekä terveys, yhteisyyssuhteisiin paikallisyhteisyys, perhe sekä ystävyysuhteet ja itsensä toteuttamiseen arvonanto, korvaamattomuus, poliittiset resurssit ja vapaa-ajan toiminta.

Emme käsitelleet tutkimuksessamme kaikkia hyvinvointiin kytkeytyviä osa-alueita, vaan keskityimme fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen sekä siihen tukeen, jota Kotirinteellä tarjotaan asukkaille. Koimme Kotirinteen tarjoaman tuen selvittelyn ja asukkaiden kokemukset tuen saamisesta ja merkityksestä tärkeänä, sillä tuen tarvitseminen ja oikeanlaisen tuen saaminen vaikuttavat ihmisen hyvinvointiin hyvin kokonaisvaltaisesti. Yksilöllinen, kunkin asukkaan tarpeet huomioiva tuki on myös osa Asunto ensin -laatusuosituksia. Itsenäisen asumisen mahdollistamiseen kuuluvat joustavat tukipalvelut, tarvittaessa tarjottava palveluohjaus sekä yhdenvertainen kohtelu, mutta myös oikeus olla ottamatta tukea vastaan niin halutessaan. (Asunto ensin s.a.e.) Halusimme lisäksi nostaa esiin mahdolliset hyvinvointiin liittyvät muutokset, joita asukkailla oli tapahtunut asunnon saannin myötä, verrattuna siihen aikaan, kun he olivat olleet asunnottomia. Ajattelimme myös, että tuen merkityksellisyyden selvittelyllä voi olla vaikuttavuutta myös kunnallistasolla.

Haastateltavien vastaukset terveyteen liittyviin kysymyksiin olivat vaihtelevia. Suurin osa haastateltavista koki, että Kotirinne on vaikuttanut heidän terveyteensä positiivisella tavalla. Pienempi osa haastateltavista kertoi, etteivät he ole huomanneet erityisiä vaikutuksia terveyteensä. Esiin nousi useiden haastateltavien vastauksissa se, että sekä fyysisten että psyykkisten sairauksien ja haasteiden helpottumista on edesauttanut se, että Kotirinteellä asukkaita autetaan hoitamaan terveysasioitaan. Tämä tarkoitti haastateltavien kertoman mukaan esimerkiksi sitä, että Kotirinteen työntekijät

auttavat ja tukevat pitämään yhteyttä terveyskeskukseen ja hoitokontakteihin ja työntekijät muistuttavat esimerkiksi varatuista lääkäriajoista. Yksi haastateltavista nosti esiin myös sen, kuinka Kotirinteellä on hyvät linkit esimerkiksi juuri terveyskeskukseen, Kuopion yliopistolliseen sairaalaan, Kuopion psykiatrian keskukseen ja sosiaalityöhön. Myös lääkehoidon tärkeys nousi haastatteluissa esiin. Yksi haastateltavista kertoi, että Kotirinteen tarjoamalla valvotulla lääkehoidolla on ollut positiivinen vaikutus hänen psyykkiseen vointiinsa.

Kyllä se (Kotirinne) on siinä mielessä (vaikuttanut). Se on iso pilari minun tukiverkostoo, että mulla on paljon masennussairauksia ja riippuvuuksia ollu.

Jotkut haastateltavista nostivat esille sen, kuinka Kotirinteellä asumisen myötä on saanut oman elämän asioita hoidettua paremmin. Jo asunnon saaminen ja oma asunto itsessään olivat haastateltavien mukaan auttaneet asioiden hoitamisessa. Lisäksi Kotirinteen työntekijöiden tuella on ollut suuri merkitys. Elintason liittyvistä asioista asunnon lisäksi haastateltavista muutama nosti esiin ruoan ja ravinnon. Yksi haastateltavista kertoi, että hyvinvointiin positiivisesti vaikuttanut asia on se, että nyt kun on oma asunto, voi ruoat valmistaa itse ja sitä kautta vaikuttaa omaan ruokavalioonsa. Toinen haastateltava koki, että ruokavalio on Kotirinteelle muuton ja asunnon saannin myötä muuttunut monipuolisemmaksi. Esiin haastatteluissa nousi usein myös päihteet ja pari haastateltavaa koki, että Kotirinteellä asumisen myötä oma päihteiden käyttö on vähentynyt.

Kaikki haastateltavat kertoivat saaneensa Kotirinteeltä tukea ja kaikki kokivat saamansa tuen hyväksi. Monet haastateltavat kokivat merkitykselliseksi sen, että Kotirinteen työntekijöiltä on mahdollista saada kyyti esimerkiksi ruokakauppaan tai lääkärikäynneille. Useampien haastateltavien vastauksissa nousi esiin keskustan ruokajakelussa käyminen. Yksi haastateltavista kertoi, ettei ruokajakeluun tulisi itse lähdettyä, jos ei saisi sinne työntekijöiltä autokyytiä. Ruokajakelussa käynnin merkityksellisyys nousi esiin kaikissa ikäryhmissä.

-- ja sitte käyttävät ruokajakelussa ja kaikissa niin ku nuissa -- Sitte jos on lähössä vaikka kauppareissullekki lähössä porukkaa vaikka usseempi niin käyttävät kaupassa

Esiin nousivat lisäksi auttaminen paperitöissä ja lomakkeiden täyttämässä, mahdollisuus jutella työntekijöille mielen päällä olevista asioista sekä tukeminen arjen perusasioissa, kuten asunnon siivoamisessa. Haastateltavien tuen tarpeet olivat hyvin vaihtelevia, osa haastateltavista hoiti asioitaan pääsääntöisesti melko itsenäisesti, kun taas osa haastateltavista kertoi tarvitsevansa melko paljon apua omien asioidensa hoitamisessa. Osa haastateltavista koki tarvitsevansa työntekijöiden tukea esimerkiksi pyykinpesuun ja viikoittaiseen siivoamiseen, kun taas osa piti asunnosta huolta hyvin itsenäisesti. Positiivisena nähtiin se, että Kotirinteellä saa tarvittaessa lainaan siivoustarvikkeita ja pesuaineita.

Kaikissa sairasioissa tai lääkäriasioissa (tuetaan) -- ja kaikessa, paperitöissä, kaikessa

Haastateltavien vastauksissa nousi esiin erilaiset tavoitteet, joita Kotirinteellä voidaan yhdessä asukkaan kanssa asettaa. Nämä tavoitteet voivat liittyä esimerkiksi juuri arjen asioiden, kuten siivouksen hoitamiseen. Muutamalla haastateltavalla oli edunvalvoja ja yksi haastateltavista kertoi, että Kotirinteen työntekijät ovat auttaneet häntä pitämään yhteyttä omaan edunvalvojaan. Vastausten perusteella Kotirinteen tarjoama tuki on hyvin räätälöity kunkin asukkaan tuentarpeet huomioiden. Asunto ensin -mallissa olennaista on asukkaiden kuntoutumisen ja voimaantumisen tukeminen. Asukkaan kanssa etsitään yhdessä näkökulmia kuntoutumisen onnistumiseen, asukkaalle annetaan palautetta onnistumisista, asukkaalta pyydetään palautetta ja lisäksi asukasta tuetaan ottamaan vastuuta arjestaan ja elämästään. (Asunto ensin s.a.e.)

Niinkö jos on jotai että pitää käyä vaikka lääkäriissä tai jotai tommosia normiasioita niisä saanu aina autokyydin ja - - siinä auttaa niissä järjestelyissä sitte. Ja sitte kö joka viikko on semmonen viikkosiivoushomma nii ne tarkistaa asunnon sitte aina - - jos mulla pyykit jääny pestyä, nii ne on aina muistuttanu. Nii siinä mielessä hyvä homma, ku ite unohtanu aina.

Selvitimme haastateltavilta heidän ajatuksiaan tulevaisuudesta ja siitä, missä he mahdollisesti haluaisivat asua Kotirinteellä asumisen jälkeen. Vajaa puolet haastateltavista koki, ettei halua tai koe ainakaan tällä hetkellä tarvetta muuttaa pois Kotirinteeltä. Yli 50-vuotiaista haastateltavista neljä viidestä kertoi, ettei heillä ole aikomuksena muuttaa pois Kotirinteeltä. Synä haluun jäädä Kotirinteelle olivat muun muassa Kotirinteen hyvä tuki, lääkehoito ja se, että muuttoa oli ollut elämän aikana jo niin paljon, ettei haluaisi enää lähteä mihinkään.

Mä oon varmaan tässä niin ku, tässä tuota. - - täällä mulla on, täällä on lääkityshoito täällä talossa tota ja kaikki maholliset tukikuviot

Hieman yli puolet haastateltavista piti Kotirinteen asuntoa väliaikaisena ja kertoi, että toiveena olisi tulevaisuudessa asua jossain muualla kuin Kotirinteellä. 20–35-vuotiaista ja 36–50-vuotiaista yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta kaikki kokivat, että haluavat muuttaa pois Kotirinteeltä jossain vaiheessa elämäänsä. Yksi heistä koki, että haluaisi muuttaa johonkin toiseen Työterapisen yhdistyksen taloon ja toinen haastateltava kertoi pohtivansa muuttoa jonkin muun toimijan tarjoamaan tuetun asumisen asumisyksikköön. Muutama haastateltava koki haluavansa muuttaa asuntoon, jonka sijainti olisi mieluisampi ja esiin nousi sijainnin puolesta ennen kaikkea Kuopion keskusta. Yksi haastateltavista pohti muuttamista pääkaupunkiseudulle. Kysyimme haastateltavilta, kuinka Kotirinne voisi heitä tukea sitten, kun he aikovat muuttaa pois, mutta haastateltavat eivät keksineet tähän juurikaan vastausta.

7.3 Osallisuus

Osallisuus käsitteenä kulminoituu ihmisen mahdollisuuteen kuulua erilaisiin hyvinvointia ja elämän merkityksellisyyttä lisääviin toimintoihin ja vuorovaikutussuhteisiin. Olennaista osallisuudessa on ihmisen subjektiivinen tunne siitä, että hän on osa yhteisöä ja yhteiskuntaa, ja että hänellä on mah-

dollisuus vaikuttaa sekä omaa elämäänsä koskeviin että yhteisiin asioihin. (Isola, Kaartinen, Leemann, Lööperi, Schneider, Valtari ja Keto-Tokoi 2017, 3; Stenvall 2020, 20.) Syrjäytymisen vastakohtana on usein pidetty sosiaalista osallisuutta, jolla ei ole vakiintunutta määritelmää, mutta jonka keskiössä on yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevien ihmisten tukeminen lähemmäs yhteiskunnan palveluita ja eri toimintoja. Sosiaalisen osallisuuden käsitteeseen kuuluu olennaisesti köyhyyden ja syrjäytymisen vähentäminen, ihmisarvoisen elämän mahdollistaminen ja voimavarojen tarjoaminen. (Leemann, Kuusio ja Hämäläinen 2015, 1–5.)

Selvitimme tutkimuksessamme asukkaiden osallisuuden kokemuksia Kotirinne-asumisyksikössä. Koimme merkityksellisenä selvittää haastateltavien ajatuksia siitä, kokevatko he voivansa vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin ja otetaanko heidän mielipiteensä huomioon, kun asioita hoidetaan. Lisäksi halusimme selvittää, kokevatko asukkaat voivansa vaikuttaa Kotirinteen yhteisiin asioihin ja kokevatko he, että heidät otetaan mukaan, kun Kotirinteen asioita suunnitellaan. Asunto ensi-laatusuosituksissa (s.a.e.) kirjataan, että asukas tulee ottaa mukaan palvelusuunnitelman tekemiseen ja hänet on kutsuttava mukaan aina kun hänen elämäänsä koskevia asioita käsitellään. Asukkaan tulee myös olla tietoinen, kuinka hän voi vaikuttaa asumiseen ja yhteisöön liittyviin asioihin. Lisäksi laatusuositusten viidennen periaatteen mukaisesti asukkaan osallisuutta tulee pyrkiä tukemaan.

Lähes kaikki haastateltavat kokivat voivansa vaikuttaa omaa elämäänsä koskeviin asioihin Kotirinteellä. Haastateltavat nostivat esiin erityisesti sen, että työntekijöille on helppo puhua ja heidän kanssaan yhteistyö sujuu hyvin. Myös omien mielipiteiden kertominen koettiin pääasiassa helpoksi. Yksi haastateltavista toi ilmi, että asioihin vaikuttaminen helpottuu sitten, kun lopettaa ohjaajien kanssa riitelyn ja inttämisen ja ymmärtää ohjaajien haluavan vain asukkaiden parasta. Kaksi haastateltavista ei osannut sanoa, tuntevatko he voivansa vaikuttaa asioihinsa Kotirinteellä. Suurin osa haastateltavista koki myös yhteisiin asioihin vaikuttamisen helpoksi. Useat toivat haastattelussa esiin Kotirinteen aamupalaverit ja kuukausipalaverit, joissa yhteisistä asioista voidaan asukkaiden ja ohjaajien kesken sopia. Näissä palavereissa myös omien ajatusten, *risujen ja ruusujen* kertominen on mahdollista. Yksi haastateltava kertoi, että aamupalaverissa on hyvä sopia alkavan päivän menoista ja kertoa esimerkiksi mahdollisesta autokyydin tarpeesta.

Haastateltavista yksi toi ilmi, että ohjaajilla on aamuisin toisinaan niin kiire, että omia ajatuksia ei ehdi kertoa. Esiin nousi myös se, etteivät toivotut muutosehdotukset Kotirinteen ympäristöön liittyen ole menneet työntekijöille perille. Muutamit aktiivisesti palavereihin osallistuvat haastateltavat kokivat, että palavereihin osallistuu yleensä vain tietyt, samat asukkaat. Osa haastateltavista ei ollut käynyt palavereissa kertaakaan tai vain muutaman kerran. Eräs haastateltava kertoi käyneensä kerran yhteisessä palaverissa, mutta ei kokenut sitä omaksi jutukseksi.

Teemahaastattelun osallisuutta käsittelevässä osiossa kysimme myös haastateltavilta heidän kokemuksiaan Kotirinteellä järjestettävistä ryhmätoiminnoista, kuten erilaisista retkistä. Vastaukset olivat siinä mielessä eriäviä, että haastateltavat jakautuivat niihin, jotka eivät osallistu ryhmätoimintaan

lainkaan tai hyvin vähän, ja niihin, jotka osallistuvat ryhmätoimintaan, ja suurin osa heistä hyvin aktiivisestikin. Ryhmätoimintaan usein osallistuvat kokivat toiminnan, kuten erilaiset retket, hyvänä asiana, mutta toivat useasti ilmi sitä, että osallistujia yhteiseen tekemiseen on vähänlaisesti. Eräs haastateltava koki, että ryhmätoiminnassa ovat mukana yleensä vain samat henkilöt.

Toivos, että se vetäs välillä vähän uuttakin porukkaa mukkaan, monesti on, että samat naamat käy ainoastaan, että suurin osa porukasta haluaa olla omissa oloissaan.

Esiin nousi myös kokemus siitä, että kaikki asukkaat eivät pidä suunnitelluista retkistä ja aikatauluista kiinni tai sitoudu sovittuihin asioihin. Tämä ilmenee käytännössä niin, että vaikka innokkaita osallistujia olisi suunnitteluvaiheessa useita, niin ajankohdan koittaessa vain muutama on lähdössä toimintaan mukaan. Yksi haastateltavista kertoi, että yhdessä suunniteltuun lenkkeilyyn oli aluksi osallistujia, mutta lopulta hän oli ainoa, joka lenkeille lähti. Asukkaista yksi koki, että yhteistä toimintaa on Kotirinteellä vähänlaisesti.

Haastatteluaineiston perusteella aktiivisimmin ryhmätoimintoihin osallistuu yli 50-vuotiaat. Haastateltavistamme yli 50-vuotiasta henkilöistä yhtä lukuun ottamatta kaikki nostivat esiin, että ryhmätoimintaan osallistuvia henkilöitä on yleisesti liian vähän. Yksi yli 50-vuotiasta haastateltavista koki, ettei ryhmätoiminta houkuttele mukaan talon nuorempia asukkaita. Haastattelemistamme 20-35-vuotiasta kaksi kolmesta kertoi osallistuneensa ryhmätoimintaan aina toisinaan. Haastatteluaineiston haastateltavista kaksi sanoi, ettei koe ryhmätoimintaa mielekkääksi tai omaksi jutukseksi. Heistä molemmat olivat alle 50-vuotiaita. Yhteiseen toimintaan osallistuvat haastateltavat kokivat mielekkääksi muun muassa yhteisen ajanvieton Työterapisen yhdistyksen mökillä Päivärannassa. Esiin nousivat myös sisävesiristeilyt Kallavedellä sekä makkaranpaistoretket laavulla.

On, on ne ihan mukavia reissuja käyvä siellä Hietarannassa tai siellä mökillä makkaranpaistossa.

Kyllä se auttaa - - parantaa päivää paljon enemmän ku joku amfetamiini.

Hyvänä asiana haastateltavat kokivat yhteisessä tekemisessä erityisesti sen, että saavat viettää aikaa yhdessä ja on juttuseuraa. Ryhmätoiminnan merkityksellisyyttä korostaa yhden haastateltavan sanat siitä, että mökkireissut Päivärannassa parantavat päivää enemmän kuin huumeet. Yksi haastateltava kertoi, ettei käynyt palaverissa tai ryhmätoiminnoissa, mutta koki kuitenkin, että on hyvä, kun niitä Kotirinteellä järjestetään ja osallistuminen niihin on mahdollista.

Yhteisöön kuulumisen, yhteisössä toimiminen ja yhteenkuuluvuuden tunne ovat merkittäviä sosiaalisen pääoman lähteitä. Sosiaalinen pääoma kulminoituukin käsitteeseen yhteisöllisyydestä, jossa henkilöiden välillä oleva luottamuksellisuus auttaa osallistumaan eri toimintoihin. Sosiaalista pääomaa ovat erilaiset ryhmät ja kokoontumiset, joissa henkilöillä on yhteisiä tavoitteita ja halu viettää yhdessä aikaa. Esimerkiksi perhesuhteita tai muita kiinteitä suhteita ei kuitenkaan lasketa sosiaalisen pääoman käsitteeseen. (Hyyppä 2014, 18–19.)

Kotirinteen yhteiset kertotilat tarjoavat mahdollisuuden asukkaiden yhteiseen ajanviettoon, kuten biljardiin, korttipeleihin tai pelikonsolilla pelaamiseen. Muutamat haastateltavat kertoivat, etteivät ole kiinnostuneita käymään kerhohuoneella viettämässä aikaa. Eräs haastateltavista kertoi, että viihtyy ihmisten seurassa, mutta ei Kotirinteellä. Suurempi osa haastateltavista koki kuitenkin kerhotilassa vietetyn yhteisen ajan mielekkäänä. Erityisesti yli 50-vuotiaiden haastateltavien vastauksissa nousi esiin kerhohuoneella vietetyn ajan ja siellä saatavan seurun tärkeys ja merkityksellisyys. Eräs haastateltava myös havainnoi, että kerhohuoneella kävijöistä suurin osa on nimenomaan vanhempaa ikäryhmää, eikä nuoria käy kovin paljoa. Yksi yli 50-vuotias haastateltava arveli nuorten olevan arkoja ja koki, etteivät nuoret asukkaat tule juurikaan juttelemaan tervehtimistä enempää.

Haastateltavista yksi kertoi, ettei viihdy yksin ja *tykkää porukasta*, viitaten tällä toisiin Kotirinteellä asuviin ja heidän seuraansa. Eräs haastateltavista nosti positiivisena asiana esiin sen, että kerhohuoneella saa itselleen aina juttuseuraa. Samainen haastateltava koki, että Kotirinteellä asukkaat ovat samantyyliisiä, minkä vuoksi on mielekästä viettää aikaa yhdessä.

Täällä ku ollaa vähä kaikki samantyyliisiä, nii. - - menepäs jonnekki kuule tavallissee kerrostalloon nii eihän ne voi tietee tämmösestä elämästä mittää.

Osallisuuteen liittyen selvitimme myös, haluaisivatko asukkaat muuttaa mitään asioita Kotirinteellä. Halusimme antaa asukkaille mahdollisuuden kertoa omista kehittämisehdotuksista, jotta ne voitaisiin huomioida Kotirinteen toiminnan kehittämisessä. Henkilöillä, jotka ovat asumissosiaalisen työn asiakaina, on elämänsä myötä kertynyt ajatuksia ja tietämystä palvelujen toimivuudesta. Tätä tietoa tulisi ehdottomasti hyödyntää, sillä heidän tietämyksensä kautta on mahdollista kehittää palveluja entistä paremmiksi. Kokemuksellisen tiedon hyödyntäminen antaa myös tilaisuuden sille, että asiakkaat saavat olla osana kehittämistyötä. Samalla voidaan voimistaa heidän osallisuuden kokemustaan. Sen lisäksi palveluja voidaan pohjata yhä enemmän käyttäjien näkökulmasta lähtien. (Hyväri ja Salo 2011.)

Enemmistö vastaajista ei keksinyt mitään kehitettävää asiaa, vaan he olivat tyytyväisiä Kotirinteen nykyisellään. Toiveena oli kuitenkin saada pihalle kunnollinen koripalloteline ja että pihalla tapahtuvaa toimintaa olisi enemmän. Yksi haastateltavista pohti mahdollisuutta saada eläinvieraita käymään yksikössä, sillä hänen aikaisemmassa asumisyksikössään oli ollut kaverikoiratoimintaa. Muutaman asukkaan toiveena oli, että retkiä järjestettäisi useammin. Myös tässä kohtaa retkille osallistuvien vastauksista ilmeni, että he pitivät retkien järjestämisestä osittain turhana, koska niihin ei todennäköisesti olisi tarpeeksi osallistujia. Osa vastaajista toivoi raittiimpaa ilmapiiriä sekä muutosta talon asukkaiden käytökseen, ja erityisesti öisin tapahtuvaan häiriköintiin.

7.4 Viihtyvyyys

Tutkimuksessamme selvitimme myös Kotirinteen asukkaiden asumisviihtyvyyttä. Halusimme tutkia asukkaiden viihtyvyyttä koskevia kokemuksia, jotta voimme tuoda esille, millaisena he ovat yleisesti

ottaen kokeneet Asunto ensin -mallilla toimivassa asumisyksikössä asumisen. Viihtyvyyttä selvitimme sen kautta, minkälaisina asukkaat ovat kokeneet oman asuntonsa, yhteiset tilat ja Kotirinteen sijainnin. Viihtyvyyteen merkittävästi vaikuttavana näkökulmana tutkimme myös asukkaiden kokemuksia päihteet sallivassa yksikössä asumisesta. Selvitimme lisäksi, minkälaisina asukkaat kokevat Kotirinteen työntekijät.

Jokaisella haastateltavista oli myönteisiä ajatuksia asunnostaan. Useimmiten asunto koettiin viihtyisäksi ja hyvän kokoiseksi. Viihtyisyyteen vaikuttavista tekijöistä haastateltavat mainitsivat, että asunnot ovat siistejä, koska ne laitetaan aina hyvään kuntoon edellisten asukkaiden muutettua pois. Mahdollisuus laittaa ruokaa omassa keittiössä lisäsi myös asunnossa viihtymistä. Vaikka asukkaat pääosin kokivat viihtyvänsä asunnossaan, niin eräät vastaajat toivoivat, että asunnossa olisi enemmän tilaa. Joidenkin haastateltavien vastauksista ilmeni, että asuntoon voisi tehdä hankintoja, mikäli rahaa olisi enemmän käytettävissä.

Selvitimme myös, kokevatko asukkaat asuntonsa kodikseen ja hieman yli puolet vastaajista kokee, että oma asunto tuntuu kodilta. Kodin tuntua loi asukkaiden mielestä ennen kaikkea se, että asunnossa on rauhallista. Omassa kodissa saa olla rauhassa ja vaikka vierailijoita olisi tulossa, niin ovea ei ole pakko heille aukaista. Asunto tuntuu kodilta myös siksi, että siellä asuessa saa itse käydä kaupassa ja tehdä ruokaa.

Vajaa puolet haastateltavista eivät pitäneet asuntoaan kotina, ja syynä tähän on se, että asunto tuntuu laitospäiseltä tai tukiasunnolta, ja kotina voisi pitää ainoastaan muualla kuin asumisyksikössä olevaa asuntoa. Asumisyksikössä sijaitseva asunto voi tuntuakin laitospäiseltä siitä huolimatta, vaikka asuminen tapahtuu omassa asunnossa (Granfelt 2013a, 223). Alle 35-vuotiaista asukkaista kukaan ei kokenut asuntoaan kodiksi. Sen sijaan yli 50-vuotiaista asukkaista ainoastaan yksi asukas ei tuntenut asuntoa kodikseen. Eräs vastaajista kertoi, ettei ole koskaan tuntenut mitään asuntoaan kodikseen, eikä tiedä, millä tavalla asunnon voisi saada kodilta tuntumaan. Kodin tuntua vähensi myös se, että asunnon oveen koputellaan usein, ja etenkin yöaikaan tapahtuva koputtelu koetaan häiritseväksi.

- - yöllä tullaan koputtelemaan, vaikka kello ois kaks, että haluaa nukkua - - jos tullaan ovelle koputtelemaan yöllä, nii ei se oikee kodikasta oo.

Asumisyksiköissä on tärkeää voida tarjota asukkaille erilaista toimintaa, sekä pitää huolta yleisten tilojen viihtyisyydestä. Nämä edistävät asukkaiden mahdollisuuksia sosiaaliseen kanssakäymiseen ja toisiinsa tutustumiseen. Samalla asukkaille tarjoutuu mahdollisuus osallistua päihteettömään toimintaan. (Salo ja Hyvärinen 2012, 43.) Kotirinteen yhteisistä tiloista asukkaat antoivat pelkästään myönteistä palautetta. Osa haastateltavista kehui saunaa sekä pyykinpesutiloja, mutta eniten positiivisia ajatuksia herätti Kotirinteen kerhohuone, jota jokainen haastateltava arvioi hyväksi tai viihtyisäksi. Yleiset tilat koettiin mieluisiksi, koska niiden siisteydestä pidetään hyvää huolta. Pyykkitulojen lisäksi asukkaat pitivät hyvänä asiana, että Kotirinteellä on mahdollisuus lainata siivousvälineitä oman asun-

non siistimistä varten. Osa asukkaista kertoi pitävänsä saunatilasta, joka koettiin hyväksi muun muassa tilavan kokonsa vuoksi. Kaikista eniten asukkaat olivat tyytyväisiä talossa sijaitsevaan kerhuhuoneeseen. Kerhuhuoneella oleminen päihtyneenä on kielletty, ja ohjaajat huolehtivat tämän toteutumista. Osa haastateltavista oli tyytyväisiä periaatteeseen, eivätkä pitäneet siitä, jos asukkaat koitavat tulla kerhuhuoneelle päihtyneenä. Kerhuhuonetta kiiteltiin siitä, että se tarjoaa tekemistä ja toimii paikkana, jossa voi tavata toisia ihmisiä.

On se hyvä, ku on tää kerhuhuone, sillä minnekkäpä lähtis tavallisessa talossa? Pubbiinko? - - täällä kuitennii saa sitä juttuseuraa.

Minä tykkeen, että tämä on pyhitetty selvinpäin olijaks. - - kyllähän tänne yrittävät, mutta kyllähän ne lähtee sitten poikkeen. Ei siitä tulis mittään. Kotona voip ryypätä, tarvii tänne tulla.

Asunto ensin -mallilla toimivissa asumisyksiköissä asuu päihteitä käyttäviä henkilöitä, ja osalla heistä ei ole halua käytön lopettamiselle (Granfelt 2013a, 222). Päihteiden käytön salliminen omassa asunnossa jakoi asukkaiden ajatuksia ja usea haastateltava kertoi siinä olevan hyviä sekä huonoja puolia. Päihteiden käyttöön eniten myötämielisimmin suhtautuivat yli 50-vuotiaat asukkaat, joista ainoastaan yksi koki siihen liittyvän hyviä ja huonoja puolia, ja muut puolestaan eivät kokeneet asiaan liittyvän häiritseviä tekijöitä. Alle 35-vuotiaista vain yksi vastaaja koki päihteiden sallimisen pelkästään hyväksi asiaksi ja yksi haastateltava puolestaan tunsu, että päihteiden käytöllä on ainoastaan negatiivisia puolia. Osa asukkaista puolestaan koki, ettei muiden asukkaiden päihteiden käyttö haittaa tai häiritse heitä lainkaan. Asukkaat olivat tyytyväisiä siihen, että Kotirinteellä asuessa saa käyttää päihteitä ja yksi vastaajista kertoi, että halusi nimenomaan muuttaa sellaiseen asumisyksikköön, missä ei ole nollatoleranssia.

Osa haastateltavista ajatteli, että muualla asuessa päihteiden käyttö todennäköisesti aiheuttaisi häiriötä ja asunnon voisi jopa menettää. He myös ajattelivat hyväksi asiaksi sen, että ihmisille on olemassa paikka, missä asua siitä huolimatta, että he päihteitä käyttävätkin.

Onhan siinä huonotki puolesa aika paljonnii vielä, mutta on se parempi, ku tuolla kadulla vettä.

Granfeltin (2013a, 223) mukaan päihde- ja mielenterveysongelmat luovat haasteita asumisen rauhallisuuden varmistamiselle. Puolet vastaajista kertoi, että he eivät ole kokeneet häiriötä siitä, että talon asukkaista valtaosa käyttää päihteitä. Jotkut asukkaat ovat havainneet meteliä, mutta heitä se ei silti ole häirinnyt, koska ovat tottuneet meteliin aikaisemmissa paikoissa asuessaan. Osa vastaajista puolestaan ajattelee, että muiden asukkaiden päihteiden käyttö ei häiritse, koska vastaajat itsekin käyttävät päihteitä, eikä heillä näin ollen ole omien sanojensa mukaan varaa moittia muita asukkaita. Puolet vastaajista on kokenut, että asukkaiden päihteiden käyttö aiheuttaa talossa häiriötä.

Päihteiden käytöstä on aiheutunut useimmiten meluhaittaa. Asukkaita on häirinnyt naapurista kantautuva meteli, mutta myös rappukäytävästä kuuluvat äänet, joiden määrä lisääntyy yleensä iltayhdeksän jälkeen, kun työntekijät poistuvat talosta.

Mut se on paha, ku yheksän aikaa ku mennöö kiinni, ni sillon se alakaa se rumba vasta.

Päihteiden käytöstä on eräiden vastaajien mukaan koitunut erimielisyyksiä ja väkivaltaa Kotirinteellä, ja tämä koettiin epämiellyttävänä asiana. Päihteet ovat synnä myös sille, että asukkaiden välille, sekä asukkaiden ja talon ulkopuolisten henkilöiden välille aiheutuu velan perintää, mikä niin ikään lisää väkivaltaa. Velkojen perintään liittyviä haasteita esiintyykin asumisyksiköissä, joissa asuu paljon huumeiden käyttäjiä (Granfelt 2013a, 223). Muutama vastaajista ajattelee Kotirinteen olevan viime-sijainen asumisvaihtoehto päihteitä käyttäville ihmisille. Osa asukkaista myös ajatteli, että päihteistä aiheutuvat lieveilmiöt kuuluvat Kotirinteellä asiaan, koska talossa asuu verrattain paljon päihteiden käyttäjiä.

Tämä on nyt se viimeinen, melkeen viimeinen matalan kynnyksen asumus, että sen jälkeen ei oo ehkä muuta vaihtoehtoo - - täällä sitte on sallittu asuminen päihteiden käyttäjille, että niil ois joku katto pään päällä.

Asunto ensin -mallin mukaiset asumisyksiköt ovat saaneet osakseen kielteistä vastaanottoa, koska naapurustossa on vastustettu syrjäytyneiden henkilöiden asumisyksikön sijaintia samalla asuinalueella ns. hyvin asiansa hoitavien kansalaisten keskuudessa (Voutilainen 2018, 179). Asunto ensin -mallin yhtenä lähtökohtana on kuitenkin asunnottomien integroituminen yhteiskuntaan, sekä asunnottomuuden stigman hälventäminen. Asumisyksiköiden sijoittaminen pitäisi näin ollen toteutua siten, että asukkaat voivat sulautua tavallisiin asuinalueisiin. Haastattelussa kysyimme asukkailta heidän ajatuksiaan Kotirinteen sijainnista, jotta voimme tuoda tutkimuksessamme esille, kuinka asukkaat itse näkevät Kotirinteen sijainnin.

Ainoastaan kaksi vastaajaa koki sijainnissa olevan sekä hyviä että huonoja puolia, mutta muut pitivät sijaintia pääasiassa hyvänä, sillä kauppa on lähellä, eikä Kuopion keskustaan ole pitkä matka. Osa piti jopa hyvänä asiana sitä, että Kotirinne ei sijaitse liian lähellä keskustaa. Sijainti koettiin rauhalliseksi ja tätä lisäsi se, että metsä on lähellä. Toisaalta rauhallisuutta eivät kaikki kokeneet hyvänä asiana, vaan alue tuntui siltä, ettei siellä tapahdu mitään ja lähipalveluna ei ole muita kuin kauppa. Talon sijainti mäen päällä koettiin myös Kotirinteen sijainnin haittapuoleksi.

Tää on rauhallinen, tänne ei kuulu ees auton ääni. -- Myö ollaan kuule tytöt taivaassa tässä ku ollaan.

Halusimme selvittää asukkaiden ajatuksia Kotirinteen työntekijöistä, koska asumisyksiköiden työntekijät ovat merkityksellisiä asukkaiden tukemisessa ja hyvinvoinnin parantamisessa (Saari 2015, 203). Työntekijöillä on myös merkittävä vaikutus siihen, minkälaisena asukkaat kokevat asumisen alkavan

asumisyksikössä (Vogt ja Koski 2015, 145). Pitkäaikaisasunnottomana eläneet ihmiset voivat kokea asunnon saamisen suurena muutoksena elämässään, ja asian omaksuminen voi viedä aikaa. Sen vuoksi on tärkeää, että aluksi työntekijät pyrkivät edistämään dialogisen ja luotettavan suhteen luomista asukkaiden kanssa. (Salo ja Hyvärinen 2012, 43.) Kotirinteen työntekijät saivat pelkästään positiivisia kommentteja haastatelluilta. Kaikki vastaajat kokivat, että työntekijöiden kanssa on helppo hoitaa asioita ja puhua omista asioista. Asukkaat kokivat, että työntekijät kuuntelevat ja heitä on voinut lähestyä aina, kun itsellä on ollut ongelmia tai kun on tarvinnut tukea esimerkiksi sellaisella hetkellä, kun on tehnyt mieli päihteitä. Moni asukkaista kertoi heillä olevan läheiset välit ohjaajien kanssa ja työntekijöitä kehuittiin siitä, että he ovat solidaarisia, viettävät aikaa asukkaiden kanssa ja yrittävät tutustua asukkaisiin. Työntekijöiden koetaan myös tekevän työtään *kuin ihminen ihmiselle*, eivätkä he tunnu etäisiltä tai byrokraattisilta. Useampi vastaaja kertoi pitävänsä siitä, että jokainen työntekijä on omanlaisensa yksilö, jolloin he voivat täydentää toisiaan ammattitaidollaan ja persoonillaan.

Ihan mahtavia ne on. Aika huolehtivaisia.

Saaren (2015, 203) mukaan asumisyksiköiden työntekijät toimivat yksikön säännöistä ja järjestyksestä huolehtien. Tutkimuksessamme ilmeni, että asukkaat arvostivat työntekijöiden ammattimaisuutta talon järjestyssääntöjen ylläpitämisessä. Asukkaat kertoivat, että työntekijät käyvät sanomassa asukkaille, jos asunnosta kuuluu liikaa ääntä. Eräs vastaaja koki hyvänä asiana sen, että tällaiset tilanteet hoidetaan saman tien ja käsitellään ne loppuun, jolloin tapahtumiin tarvitse myöhemmin palata. Ilman työntekijöitä Kotirinne olisi erään vastaajan mukaan *hullunmylly*, ja työntekijöitä kaivataan pitämään talossa kuria. Asunto ensin -laatusuosituksen mukaisesti asumisesta johtuviin häiriöihin tuleekin puuttua välittömästi, ja asukkaille annetaan tukea asian ratkaisemisessa (Asunto ensin s.a.e.).

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme johtopäätöksenä voimme todeta, että asukkailla on pääasiassa erittäin myönteisiä kokemuksia Kotirinteestä. Asunto on järjestynyt asukkaille yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta sujuvasti ja helposti, ja haastateltavat ovat tyytyväisiä siihen, että ovat saaneet asunnon Kotirinteeltä. Asukkaiden kokemuksista ilmenee, että asunnon järjestymis prosessi on ollut sujuva, mitä puoltaa myös se, että asunnottomuutta ei ole suurimmalla osalla kestänyt kovin kauaa. Asunnottomuuden syinä ilmeni vuokravelkoja, häätöjä ja päihteiden tuomia ongelmia, mitkä mukailevat Saaren (2015, 138) esittämiä asunnottomuuden syitä (Kuvio 1).

Haastattelujen perusteella osalla Kotirinteen asukkaista on ollut ennakkoluuloja Kotirinnettä kohtaan ennen muuttoja. Ennakkoluulot ovat liittyneet Kotirinteen yhteisten tilojen kameravalvontaan sekä toisiin asukkaisiin ja asukkaiden väkivaltaisuuteen sekä päihteiden käyttöön. Asukkaat ovat tästä huolimatta kuitenkin halunneet muuttaa Kotirinteelle asumaan, ja asumistyytyväisyyden perusteella on ilmeistä, että Kotirinteellä asuminen on muuttanut asukkaiden käsitystä Kotirinteestä jonkin verran. Haastateltavista osalla oli myös odotuksia asumisyksikköä kohtaan, ja nämä odotukset ovat täyttyneet korvaushoidon mahdollisuutta lukuun ottamatta.

Tutkimus osoitti, että Kotirinteellä tukea tarjotaan yksilöllisesti ja joustavasti tuen tarpeet huomioiden, Asunto ensin -laatusuosituksen (s.a.e.) mukaisesti. Vastauksista voi hyvin päätellä, että asukkaiden elämässä hyvinvointi on kasvanut asunnon saannin myötä. Kotirinne on merkittävästi vaikuttanut asukkaiden perustarpeiden tyydyttymiseen, sillä Kotirinteellä asukkailla on oma asunto, varma yösija ja yksityinen tila, jossa olla. Vastauksista tulee ilmi, että asukkaat arvostavat nimenomaan omaa asuntoa, eikä yhteisasumista asuntolatyypissä yksikössä koettaisi mieleiseksi. Omalla asunnolla ja vuokrasopimuksella onkin todettu olevan suora yhteys hyvinvoinnin kokemiseen, ja se myös lisää motivaatiota oman elämän hallintaan (Atherton ja McNaughton 2008, 293). Lisäksi asukkailla on mahdollisuus vaikuttaa ruokavalioonsa ja valmistaa itse omia ruokia sekä päästä käymään ruokajakelussa niin halutessaan. Psykkistä vointia ylläpitää tai edistää lääkehoito, tukeminen päihteettömyyteen ja tuki omien terveysasioiden hoitamiseen. Vastausten perusteella asukkaille merkityksellistä on erityisesti se, että Kotirinteen työntekijöiltä voi tarvittaessa saada autokyydin, kun pitää päästä hoitamaan esimerkiksi omia terveyteen liittyviä asioita. Voimme päätellä haastateltavien vastauksista, että terveysasioiden hoitaminen voisi joidenkin asukkaiden kohdalla olla puutteellista, jos heille ei tarjottaisi mahdollisuutta päästä autolla eri paikkoihin. Näiden vastausten perusteella asukkailla on itsellään vastuuta oman arjen hallinnasta, mutta työntekijät tukevat asioiden hoitamisessa tarpeen mukaan, kuten myös laatusuosituksissa (Asunto ensin s.a.e.) on todettu.

Asukkaat kokevat osallisuutensa ja osallistumismahdollisuutensa Kotirinteellä pääasiassa hyviksi. Kotirinteellä kaikilla asukkailla on mahdollisuus osallistua joka aamu pidettäviin palaveriin sekä kuukausittaisiin palaveriin. Osallistuminen on myös vapaaehtoista, eikä edellytys asunnon pitämiselle. Asunto ensin -laatusuosituksen (s.a.e.) mukaisesti asukkaalla ei ole pakkoa osallistua, vaan hän voi halutessaan vain asua, kunhan hoitaa sovitut velvollisuudet ja huolehtii itsestään. Asukkailla tulee

olla selvillä, kuinka he voivat vaikuttaa asumiseen ja yhteisöön liittyvissä asioissa ja asumispalveluiden kehittämiseen (Asunto ensin s.a.e). Haastattelun vastausten perusteella Kotirinteen palaveriinhin osallistuvista suurin osa on talon iäkkäämpää väkeä, eikä Kotirinteen nuoria asukkaita käy palaverissa juurikaan. Haastateltavien puheista voi päätellä, etteivät palaverit samalla tavalla kiinnosta nuorempia asukkaita. Palaveriinhin osallistuu lisäksi usein tietyt asukkaat ja haastateltavista osa kokee, että olisi hyvä, jos palaverit vetäisivät enemmän myös muita asukkaita. Vaikuttamisen mahdollisuus on kuitenkin Kotirinteellä toteutunut, ja kaikki haastateltavat olivat tietoisia tästä mahdollisuudesta, vaikka eivät sitä välttämättä käytä.

Asukkaat ovat viihtyneet asunnossaan ja he ovat myös tyytyväisiä talossa oleviin yhteisiin tiloihin. Asunto ensin -laatusuosituksen mukaisesti asumisyksikössä tulisi toteutua mielekkääksi koetun toiminnan mahdollistaminen (Asunto ensin s.a.e.), ja vastauksissa tuli selkeästi esille, että Kotirinteellä tämä on toteutunut kerhohuoneella olevien aktiviteettien sekä muun järjestetyn toiminnan kautta, johon asukkaat ovat myös olleet tyytyväisiä. Kotirinteen sijainti koettiin myös pääosin hyväksi, eivätkä asukkaat tuoneet esille toivovansa asumisyksikön sijaitsevan muulla alueella. Laatusuosituksen mukaan asuntojen tulisi sijaita alueilla, joissa on toimivat julkisen liikenteen käyttömahdollisuudet, ja asuinalueen tulisi palvella yhteiskuntaan integroitumista (Asunto ensin, s.a.e.). Vastausten perusteella Kotirinteen sijainti on koettu hyväksi hyvien kulkuyhteyksien ja tarpeellisten lähipalveluiden perusteella. Viihtyvyyteen vaikuttavista seikoista selkeästi eniten mielipiteitä jakoi päihteiden käytön salliminen. Yli 50-vuotiaat vastaajat kokivat kaikista vähiten päihteiden aiheuttavan häiriötä Kotirinteellä. Tulokseen vaikuttaa kuitenkin se, että enemmistö vastaajista kuului tähän ikäryhmään, joten nuorempien näkemyksestä ei voida tehdä yhtä laajoja päätelmiä.

Tulosten perusteella Kotirinteen työntekijöillä on merkittävä vaikutus asukkaiden asumisviihtyvyyteen. Työntekijät toimivat asukkaiden osallisuutta tukien tarjoamalla heille mahdollisuuden vaikuttaa omiin sekä yhteisiin asioihin. Juhilan (2015) mukaan tärkeänä osallisuuden kokemuksena voidaan pitää myös kuulluksi tulemistä, ja Kotirinteen asukkaat arvostivatkin sitä, että työntekijöille voi puhua kaikesta, ja asukkaat kohdataan tasavertaisina henkilöinä. Tasavertainen kohtelu ja yksilöllisyyden huomioiminen ovat yksi Asunto ensin -laatusuosituksen kantavista periaatteista (Asunto ensin s.a.e.), ja asukkaiden näkemysten perusteella he kokevat Kotirinteen työntekijöiden toimivan periaatteen mukaisesti. Vastausten perusteella tulkitsemme myös, että asukkaiden kokema luottamus työntekijöitä kohtaan on tärkeä tekijä tuen vastaanottamisen kannalta, ja näin ollen hyvät välit edistävät osaltaan asukkaiden hyvinvointia ja asumisviihtyvyyttä. Asumisviihtyvyyttä kuvastaa hyvin myös se, että vain harvat haastateltavista keksivät kehittämissuhteita Kotirinteen toiminnan parantamiseksi. Suurin osa haastateltavista kertoikin olevansa tyytyväisiä Kotirinteeseen nykyisellään.

Otimme haastattelujen analyseissa huomioon haastateltavien iät ja vertasimme eri ikäisten haastateltavien vastauksia toisiinsa. Eri ikäisten vastauksissa oli eroavaisuuksia tiettyjen teemojen osalta. Eroja oli tulevaisuuden asumisen suhteen, sillä yli 50-vuotiaat olivat pääasiassa halukkaita jäämään Kotirinteelle asumaan, kun taas nuorempien vastauksissa näkyi halu muuttaa jossain vaiheessa muualle. Tästä voidaan päätellä, että yli 50-vuotiaat asukkaat ovat kaikista tyytyväisimpiä Kotirinteellä asumiseen.

Osallisuutta käsittelevässä teemassa eroavaisuuksia syntyi lähinnä ryhmätoimintaa ja yhteisiä palaveria koskevissa kysymyksissä. Ryhmätoiminta ja palaverit näyttäytyivät ennen kaikkea yli 50-vuotiaiden haastateltavien vastauksissa merkityksellisenä ja jokainen yli 50-vuotias osallistui ryhmätoimintaan ja palaveriin ainakin jossain määrin. Alle 50-vuotiaiden vastauksissa oli hajontaa: osa heistä ei ollut kiinnostunut yhteisestä toiminnasta, kun taas osa osallistui siihen silloin tällöin. Vastauksista voi päätellä, että nuoremmille asukkaille asumisen vapaus ilman osallistumispakkoa on tärkeä lähtökohta. Yli 50-vuotiaat asukkaille yhteisöllisyys ja vaikuttaminen näyttäytyy tärkeänä, kun taas nuoremmat asukkaat eivät koe näitä itselleen merkittäviksi. Viihtyvyyttä käsittelevässä osiossa asunto tuntui kodilta kaikista yli 50-vuotiaista haastateltavista yhtä henkilöä lukuun ottamatta. Alle 35-vuotiaista asuntoa taas ei kokenut kodikseen kukaan. Tulosten perusteella voidaan päätellä, että yli 50-vuotiaat asukkaat kokevat Kotirinteellä asumisen hieman mielekkäämmäksi kuin tätä nuoremmat asukkaat, sillä heillä esiintyy eniten myönteisiä ajatuksia asumisviihtyvyyden suhteen.

Tutkimuksellamme pystyimme vastaamaan tavoitteeseemme tuoda esille asukkaiden näkemyksiä Asunto ensin -mallin toteutumisesta Kotirinteellä. Asunto ensin -laatusuositusten mukainen ajatus on, että toimintaan vaikutetaan jatkuvan kehittämisen periaatteella. Kehittämisen kannalta on tärkeää, että palvelujen järjestäjät saavat palveluista palautetta niiden käyttäjiltä, työntekijöiltä, sekä muilta keskeisiltä toimijoilta, ja palautteet huomioidaan toiminnan kehittämisessä. (Asunto ensin s.a.e.) Tutkimuksemme itsessään vastasi Asunto ensin -laatusuositusten mukaiseen kehittämistyöhön, ja tutkimustuloksien kautta Kotirinteen toimintaa voidaan tarkastella ja kehittää asukkaiden näkökulmasta käsin.

9 POHDINTA

Opinnäytetyömme tuotti totuudenmukaista, kattavaa tietoa Työterapinen yhdistys ry:lle asukkaiden kokemuksista Kotirinne-asumisyksikössä. Työterapinen yhdistys voi hyödyntää tutkimuksen tuloksia kehittäessään Kotirinteen toimintaa. Tutkimuksessamme selvisi myös asukkaiden kokemukset asunnon järjestymisestä, ja tätä palautetta voidaan huomioida Työterapisen yhdistyksen asumisneuvontatyössä. Lisäksi opinnäytetyö toi Asunto ensin -periaatteella toimivan, päihteet sallivan yksikön asukkaiden kokemuksia näkyväksi. Tutkimuksen tekeminen asunnottomista henkilöistä vähentää stigmaa ja nostaa esiin niiden henkilöiden ääntä, jotka monesti yhteiskunnassa jäävät kuulumattomiin. Sosiaalialalla ammattilaisten on puolustettava asiakkaidensa ihmisarvoa sekä pyrkiä kriittisesti arvioimaan sekä omaa toimintaansa että yhteiskunnan päätöksentekoprosesseja. Sosiaalialan työ perustuu vahvasti ihmisarvoon, ihmisoikeuksiin ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. (Talentia 2017, 3, 7.)

Tutkimushaastattelut onnistuivat mielestämme oikein hyvin, sillä niiden pitäminen tuntui meistä luontevalta ja saimme asukkailta paljon hyödyllistä tietoa kerätyksi. Koimme hyväksi, että haastattelut pidettiin eri päivinä. Ensimmäisen päivän haastatteluja litteroidessamme havaitsimme omasta puheestamme esimerkiksi sanoja, joita käytämme toistuvasti. Toisena haastattelupäivänä osasimme kiinnittää haastattelutilanteissa huomiota omaan puheeseemme ja tunsimme muutenkin enemmän varmuutta. Pohdimme etukäteen apukysymyksiä, joita voisimme tarvittaessa esittää. Haastatteluissa esitimme apukysymyksiä jonkin verran, mutta niitä olisi mahdollisesti voinut esittää enemmänkin. Koimme kuitenkin onnistuneemme teemahaastattelun vuorovaikutuksellisuudessa hyvin. Haastattelutilanteissa onnistuimme antamaan haastateltaville ja heidän puheilleen tilaa, ja haastattelut olivat kaikkiaan hyvin keskustelunomaisia sekä haastattelutilanteet rentoja.

Haastatteluissa emme kysyneet aivan kaikkia kysymyksiä, joita alun perin olimme suunnitelleet kysyvämme. Koimme haastavaksi kysyä haastateltavien perhesuhteista, ja siitä pitävätkö he yhteyttä läheisiinsä Kotirinteellä asuessaan. Asunnottomuuteen perehdyttyämme tiesimme, että asunnottomilla ei välttämättä ole lainkaan läheisiä, tai välit perheenjäseniin ovat voineet rikkoontua. Perhe, ystävät ja läheiset ovat olennainen osa hyvinvointia sekä mielenterveyttä, ja yhteydenpidon tukeminen lähipiiriin on osa asunto ensin -mallia, joten asian tutkiminen olisi ollut perusteltua. Aikomukse-
namme oli myös selvittää, kokisivatko asukkaat päihteistä irtautumisen haastavana asuessaan sellaisessa yksikössä, jossa suurin osa asukkaista käyttää päihteitä. Tämä kysymys tuntui vaikealta esittää, koska emme halunneet luoda asukkaille sellaista kuvaa, että pitäisimme päihteistä luopumista itsestään selvänä tavoitteena, johon kaikki asukkaat pyrkivät. Jälkeenpäin se on harmittanut, koska kysymysten avulla olisimme saaneet tuotettua tutkimuksessamme paljon syvällisempää tietoa. Halusimme kunnioittaa haastateltaviamme ja päätimme, että on perusteltua jättää tutkimatta aiheita, jotka voivat tuntua haastavilta keskustelunaiheilta. Opimme tästä kuitenkin sen, että haastattelijan on rohkeasti kysyttävä sellaisistakin asioista, jotka tuntuvat arkaluontoisilta. Koemme, että tutkimushaastattelut olivat erittäin opettavaisia kokemuksia ja jatkossa pystymme ottamaan rohkeammin puheeksi arkojakin aiheita.

Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan (2012, 6–7) mukaan tutkimus voi olla luotettavaa, eettisesti kestävä ja tuloksiltaan uskottavaa vain silloin, jos tutkimusta on tehty hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti. Hyvä tieteellinen käytäntö perustuu rehellisyyteen, huolellisuuteen sekä tarkkuuteen tutkimustyötä tehdessä. Se on vastuullista ja avointa, ja muut tutkijat sekä tietosuojakysymykset huomioon ottavaa. Tutkija itse on ensisijaisesti vastuussa hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta. Otimme tutkimuksessamme huomioon Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan määrittämät hyvän tieteellisen käytännön lähtökohdat. Tutkimusta tehdessämme toimimme avoimesti ja huolellisesti esimerkiksi haastatteluja litteroidessamme sekä analysoidessamme. Pidimme huolen siitä, että ymmärrämme, mitä haastateltavat vastauksissaan tarkoittavat, eikä väärinkäsityksiä synny. Keräämämme teoria-aineisto oli luotettavaa ja huolehdimme lähdekriittisyydestä opinnäytetyön teoriaosuuksia kirjoittaessamme. Olimme erityisen tarkkoja tietosuoja-asioissa ja siinä, että haastateltavien anonymiteetti säilyy.

Haastateltavien määrä, kaikkiaan yksitoista haastateltavaa, oli meille myönteinen yllätys, koska emme odottaneet niin monen asukkaan osallistuvan tutkimukseemme. Tutkimustulosten kannalta olisi ollut mielenkiintoista saada enemmän nuoria vastaajia tutkimukseemme, koska mielestämme nuorten näkemykset eroavat jonkin verran vanhempien asukkaiden ajatuksista. Nuorten näkökulma jäi tutkimuksessamme valitettavasti vähemmälle huomiolle, koska emme tavoittaneet heitä.

Jatkossa tämän kaltaista tutkimusta voisi toteuttaa laajemmin selvittämällä useampien Asunto ensin -mallin mukaan toimivien yksiköiden asukaskokemuksia. Opinnäytetyömme tuloksia ei voi yleistää, koska tulokset koskevat ainoastaan yhden yksikön asukkaiden näkemyksiä. Laajemmalla otannalla toteutettu tutkimus antaisi jopa yhteiskunnallisesti merkittäviä tuloksia, koska niiden perusteella voitaisi osoittaa asunnottomana eläneiden kokemuksia Asunto ensin -periaatteen toimivuudesta Suomessa. Tutkimusta voisi tehdä myös työntekijöiden kokemusten pohjalta, jolloin asunnottomuustyön ammattilaiset tulisivat kuulluiksi ja työtä voitaisi kehittää heidän havaintojensa perusteella.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

- ALLARDT, Erik 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: Werner Söderström Oy.
- ATHERTON, Iain ja McNAUHGTON NICHOLLS, Carol 2008. 'Housing First' as a means of addressing multiple needs and homelessness [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-10-25.] Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/242518674_%27Housing_First%27_as_a_means_of_addressing_multiple_needs_and_homelessness
- ARA 2020. Selvitys 2/2020: Asunnottomat 2019 [verkkojulkaisu]. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. [Viitattu 2020-09-07.] Saatavissa: https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2019
- ASIAKASTIETO s.a. Maksuhäiriötilastot [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-10-12.] Saatavissa: https://www.asiakastieto.fi/media/press_room/1/releases/asiakastieto_paymentdefaultstatistics2019.pdf
- ASUNTO ENSIN s.a.a. Asunto ensin -malli [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-08-23.] Saatavissa: <https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/>
- ASUNTO ENSIN s.a.b. Asunto ensin -periaatteet [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-08-23.] Saatavissa: <https://asuntoensin.fi/tietoa/asunto-ensin/asunto-ensin-periaatteet/>
- ASUNTO ENSIN s.a.c. Asunto ensin -laatusuositukset [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-08-23.] Saatavissa: <https://asuntoensin.fi/assets/files/2017/06/Asunto-ensin-laatusuositukset-25-huhti-2017.pdf>
- ASUNTO ENSIN s.a.d. Tietoa asunnottomuudesta [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-09-10.] Saatavissa: <https://asuntoensin.fi/tietoa/>
- ASUNTO ENSIN s.a.e. Asunto ensin -laatusuositukset [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-10-15.] Saatavissa: <https://asuntoensin.fi/assets/files/2017/10/Laatusuositukset.pdf>
- A-KLINIKKASÄÄTIÖ 2020a. Asumisneuvonta on turvattava kaikille [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-10-06.] Saatavissa: <https://a-klinikksaatio.fi/ajankohtaista/asumisneuvonta-turvattava-kaikille>
- A-KLINIKKASÄÄTIÖ 2020b. Asunnottomuuden ratkominen: vähemmän byrokratiaa, enemmän ihmisyttä [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-10-19.] Saatavissa: <https://a-klinikksaatio.fi/ajankoh-taista/asunnottomuuden-ratkominen-vahemman-byrokratiaa-enemman-ihmisyytta>
- FEANTSA s.a. ETHOS – European Typology of Homelessness and housing exclusion [verkkojulkaisu]. [Viitattu 2020-09-25.] Saatavissa: <https://www.feantsa.org/download/en-16822651433655843804.pdf>
- FREDRIKSSON, Peter ja KAAKINEN, Juha 2018. Asunto ensin -politiikan läpimurto. Julkaisussa: FREDRIKSSON, Peter (toim.) Yömajasta omaan asuntoon – suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Helsinki: Into kustannus Oy, 113-136.
- GRANFELT, Riitta 2013a. Asumissosiaalinen työ läsnäolotyönä - Kokemuksia naisten yhteisöstä. Teoksessa: LAITINEN, Merja ja NISKALA, Asta (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 219–243.
- GRANFELT, Riitta 2013b. Asumissosiaalinen työ rikosseuraamusalalla. Julkaisussa: HYVÄRI, Susanna ja KAINULAINEN, Sakari (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulu, 209–228.

GRANFELT, Riitta, NOUSIAINEN, Kirsi, HAAHTELA, Riikka, JUHILA, Kirsi ja RAITAKARI, Suvi 2015. Oman oven avaajaksi – voiko asunnottomuudesta päästä eroon? Julkaisussa: HÄKLI, Jouni, VILKKO, Risto ja VÄHÄKYLÄ, Leena (toim.) Kaikki kotona? Asumisen uudet tuulet. Helsinki: Gaudeamus Oy, 71–81.

HIRSJÄRVI, Sirkka ja HURME, Helena 2014. Tutkimushaastattelu. Helsinki: Gaudeamus Oy.

HIRSJÄRVI, Sirkka, REMES, Pirkko ja SAJAVAARA, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

HYNYNEN, Raija, VORMA, Helena, NYSSÖLÄ, Saara, AHONEN, Hanna, FLINKKILÄ, Virve, JOHANSSON, Tiina, SUURMÄKI, Jukka, TIAINEN, Tuula, SUVISAARI, Jaana, HEINONEN, Jussi, VOGT, Ellen, LEHTONEN, Hannele, BJÖRKMAN, Marjaliisa ja SALMI, Vesa 2012. Mielenterveyskuntoutujien asumisen kehittäminen [verkkojulkaisu]. Ympäristöministeriö. [Viitattu 2020-09-13.] Saatavissa:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10138/41350/YmRa10_2012MielenterveyskuntoutujienAsumisenKehittaminen.pdf?sequence=2

HYVÄRI, Susanna 2016. Asumissosiaalinen työ arjen tukena ja osallisuuden vahvistajana. Julkaisussa: HELMINEN, Jari (toim.) Sosiaaliohjaus- lähtökohtia ja käytäntöjä. Helsinki: Edita, 115-128.

HYVÄRI, Susanna ja SALO, Markku 2011. Miksi asumispalvelujen kehittämisessä tarvitaan palvelujen käyttäjien osallistumista? [verkkoartikkeli]. Aspa. [Viitattu 2020-09-05.] Saatavissa:

<https://www.aspa.fi/fi/suuntaaja/suuntaaja-12011-mielenterveyskuntoutujien-asuminen/miksi-asumispalvelujen-kehitt%C3%A4misess%C3%A4#bbed6dee>

HÄNNINEN, Sakari 2010. Asunnottomuuden vastainen toiminta – menestystarinako? Julkaisussa:

HÄNNINEN, Sakari, PALOLA, Elina ja KAIVONURMI, Maija (toim.) Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikka kilpailuvaltiossa. Helsinki: Yliopistopaino, 162–180.

HYYPÄ, Markku 2013. Kulttuuri elämäntapana [verkkojulkaisu]. Terveysportti. [Viitattu 2020-10-23.] Saatavissa: https://www.terveysportti.fi/xmedia/www/esittelyt/6479_esittely.pdf

IHALAINEN, Jarmo ja KETTUNEN, Terttu 2017. Turvaverkko vai trampoliini – sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

IMPINEN, Antti ja RÖNKÄ, Sanna 2020. Päihdehuollon huumeasiakkaat 2018 [verkkojulkaisu]. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2020-10-13.] Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/139791>

ISOLA, Anna-Maria, KAARTINEN, Heidi, LEEMANN, Lars, LÄÄPERI, Raija, SCHNEIDER, Taina, VALTARI, Salla ja KETO-TOKOI, Anna 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa [verkkojulkaisu]. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2020-09-11.] Saatavissa: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

JUHILA, Kirsi 2006. Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina [verkkokirja]. Tampere: Vastapaino. [Viitattu 2020-09-29.] Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789517684873>

JUUTI, Pauli ja PUUSA, Anu 2020. Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Julkaisussa: PUUSA, Anu ja JUUTI, Pauli (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät [verkkokirja]. Helsinki: Gaudeamus Oy. [Viitattu 2020-08-09.] Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/reader/9789523456167>

- KAAKINEN, Juha 2012. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2008-2011 – Loppuraportti [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-10-25.] Saatavissa: https://asuntoensin.fi/assets/files/2016/08/PAAVO_I_loppuraportti_J_Kaakinen_2012.pdf
- KAAKINEN, Juha 2013. Asunto ensin ja sitten. Julkaisussa: HYVÄRI, Susanna ja KAINULAINEN, Sakari (toim.) Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulu, 15–24.
- KAINULAINEN, Sakari 2014. Ruoka-avun hakijoiden hyvinvointi. Julkaisussa: OHISALO, Maria ja SAARI, Juho (toim.) Kuka seisoo leipäjonossa? Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy, 59-69.
- KARJALAINEN, Karoliina, HAKKARAINEN, Pekka ja SALASUO, Mikko 2019. Suomalaisten huumeidenkäyttö ja huumeasenteet 2018 [verkkajulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2020-10-13.] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137660/Suomalaisten_huumeiden_k%C3%A4ytt%C3%B6_ja_huumeasenteet_2018_tilastoraportti.pdf?sequence=3&isAllowed=y
- KARPPINEN, Jari 2019. Asunto ensin. Asumissosiaalisen työn malli maakunnille ja kumppaneille [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-07-22.] Saatavissa: <https://asuntoensin.fi/assets/files/2019/02/Asunnottomuustyön-malli-maakunnille-2019.pdf>
- KARPPINEN, Jari 2020. Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) loppuraportti [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-10-30.] Saatavissa: <https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/01/AUNE-ohjelman-loppuraportti-Karppinen-Kehitt%C3%A4misesuuskunta-Avain%C3%A4ki.pdf>
- KARPPINEN, Jari ja FREDRIKSSON, Peter 2016. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2012-2015, loppuraportti [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-10-29.] Saatavissa: http://historia.asuntoensin.fi/files/5408/Paavo_2_loppuraportti_valmis.pdf
- KETTUNEN, Marko 2007. Kysymyksiä asunnottomuudesta Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka. [Viitattu 2020-09-13.] Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100668/074kettunen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- KETTUNEN, Marko 2008. Asunto ensin -malli Yhdysvalloista ja soveltaminen Suomessa [verkkoartikkeli.] [Viitattu 2020-10-25.] Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114737/kettunen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- KORHONEN, Jukka 2010. Asunto- ja asumispolitiikka. Julkaisussa: NIEMELÄ, Pauli (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro Oy, 155–174.
- LEEMANN, Lars, KUUSIO, Hannamaria ja HÄMÄLÄINEN, Riitta-Maija 2015. Sosiaalinen osallisuus [verkkajulkaisu]. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 2020-09-11.] Saatavissa: https://thl.fi/documents/966696/3775621/Tietopaketti_Sosiaalinen_Osallisuus.pdf/4bc56a65-8eb2-41c3-87b8-0cd963a2c600
- MIELENTERVEYSTALO s.a. Asunnottomuus [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-06-10.] Saatavissa: <https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/Tietopankki/sosiaalipalvelut/Pages/asunnottomuus.aspx>
- NUORISOASUNTOLIITTO RY, 2019. Onko nuorten asunnottomuus tullut jäädäkseen? [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-10-25.] Saatavissa: https://nal.fi/onko_nuorten_asunnottomuus_tullut_jaadakseen/
- OOSI, Olli, KORTELAINEEN, Jeremias, KARINEN, Risto, JAUHOLA, Laura ja LUUKKONEN, Tuomas 2019. Asumisneuvonta Suomessa [verkkajulkaisu]. ARA. [Viitattu 2020-01-10.] Saatavissa:

https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Julkaisut/ARAn_raportteja_julkaisusarja/Asumisneuvonta_Suomessa

PITKÄNEN, Sari, HARJU, Henna, TÖRMÄ, Sinikka, HUOTARI, Kari, MAYER, Minna ja PYYKKÖNEN, Sinikukka 2019. Asunnottomuusohjelmien arviointi. Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-09-10.] Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161686/YM_11_2019_Asunnottomuusohjelmien%20arviointi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

PLEACE, Nicholas, CULHANE, Dennis, GRANFELT, Riitta ja KNUTAGÅRD, Markus 2015. The Finnish Homelessness Strategy – An International Review [verkkajulkaisu]. Ympäristöministeriö. [Viitattu 2020-10-25.] Saatavissa: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153258/YMra_3en_2015.pdf?sequence=5

PUUSA, Anu 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin [verkkokirja]. Teoksessa: PUUSA, Anu ja JUUTI, Pauli (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus Oy. [Viitattu 2020-09-20.] Saatavissa: <https://www.elliblibrary.com/reader/9789523456167>

RANTA, Juha ja KUULA-LUUMI, Arja 2017. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Julkaisussa: NIKANDER, Matti, HYVÄRINEN, Pirjo ja RUUSUVUORI, Johanna (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino, 413–426.

RUSI, Leena 2017. Asunnottomuus – syy vai seuraus? [verkkajulkaisu]. Sininauhasäätiö. [Viitattu 2020-06-10.] Saatavissa: <https://www.sininauhasaatio.fi/toimintamme/blogi/asunnottomuus-syy-vai-seuraus/>

SAARI, Juho 2015. Huono-osaiset – elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Tallinna: Gaudeamus.

SALO, Markku ja HYVÄRINEN, Susanna 2012. Kokemalla kohdattu, tutkimalla tulkittu. Asunnottomien tehostettu tukiasuminen Tampereella [verkkajulkaisu]. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. [Viitattu 2020-10-30.] Saatavissa: <https://core.ac.uk/download/pdf/17340386.pdf>

SOSIAALIHUOLTOLAKI. L 30.12.2014/1301. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2020-08-31.] Saatavissa: <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

STENVALL, Elina 2020. Osallisuutta ja osallistumista [verkkajulkaisu]. Sosiaali- ja terveysministeriö. [Viitattu 2020-09-11.] Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162410/STM_2020_27_r.pdf?sequence=1&isAllowed=y

SUOMEN PERUSTUSLAKI. L 11.6.1999/731. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu 2020-09-14.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

SUVANTO, Hannu 2015. Johtaminen ja esimiestyö asumissosiaalisen työn mahdollistajana Vanhan viertotien asumisyksikössä. Julkaisussa: KOSKI, Arja ja VOGT, Ilse (toim.) Osallistavaa kehittämistä asumisyksikössä. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulun julkaisuja, 91–105.

TALENTIA RY 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-10-20.] Saatavissa: <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

TASKINEN, Tapani 2020-10-20. Työterapien yhdistys. Kotirinne [sähköpostiviesti]. Vastaanottaja Kaija Koponen.

TUOMAALA, Vaula 2018. Asunnosta kotiin on joskus pitkä matka [verkkajulkaisu]. Ilmiö. [Viitattu 2020-10-25.] Saatavissa: <https://ilmiomedia.fi/yleinen/asunnosta-kotiin-on-joskus-pitka-matka/>

- TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi [verkkokirja]. Helsinki: Tammi. [Viitattu 2020-09-04.] Saatavissa: <https://www.elliblibrary.com/reader/9789520400118>
- TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELULAUTAKUNTA 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkauseräilyjen käsitteleminen Suomessa [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-10-31.] Saatavissa: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf
- TUTKIMUSEETTINEN NEUVOTTELULAUTAKUNTA 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-29-08.] Saatavissa: https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf
- TYÖTERAPINEN YHDISTYS s.a.a. Työterapinen yhdistys ry. [verkkosivut]. [Viitattu 2020-07-25.] Saatavissa: <http://www.tyoterapinen.net/>
- TYÖTERAPINEN YHDISTYS s.a.b. Pajala [verkkosivut]. [Viitattu 2020-07-25.] Saatavissa: <https://www.pajala.info/>
- TYÖTERAPINEN YHDISTYS s.a.c. Muut palvelut [verkkosivut]. [Viitattu 2020-07-25.] Saatavissa: <http://www.tyoterapinen.net/muut-palvelut/>
- TYÖTERAPINEN YHDISTYS s.a.d. Asumispalvelut [verkkosivut]. [Viitattu 2020-07-25.] Saatavissa: <http://www.tyoterapinen.net/asumispalvelut/>
- TYÖTERAPINEN YHDISTYS s.a.e. Kotirinne [verkkosivut]. [Viitattu 2020-09-29.] Saatavissa: http://tyoterapinen.netsor.fi/wp-content/uploads/2017/08/TTY_Kotirinne_netti.pdf
- VALTIONEUVOSTO s.a. "Monipuoliselle markkinaehtoiselle asuntorakentamiselle sekä sitä täydentävälle valtion tukemalle kohtuuhintaiselle asuntotuotannolle on tarvetta" [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-09-29.] Saatavissa: <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/asuntopolitiikka>
- VILJAMAA, Minna 2019. Asumisneuvonnan opas. Vinkkejä ja työkaluja asumisneuvojan työhön [verkkajulkaisu]. ARA. [Viitattu 2020-05-10.] Saatavissa: [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Op-paat/Asumisneuvonnan_opas\(49615\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Op-paat/Asumisneuvonnan_opas(49615))
- VOGT, Ilse ja KOSKI, Arja 2015. Aukkaat ja työntekijät kehittäjinä – hankkeessa kehitetyt toimintakäytännöt. Teoksessa: KOSKI, Arja ja VOGT, Ilse (toim.) Osallistavaa kehittämistä asumisyksikössä. Helsinki: Diakonia ammattikorkeakoulun julkaisuja, 143-160.
- VOUTILAINEN, Paavo 2018. Kontrollista kotiin – Asunto ensin -periaatteen etiikka. Julkaisussa: FREDRIKSSON, Peter (toim.) Yömajasta omaan asuntoon. Helsinki: Into Kustannus Oy, 175-193.
- VVA RY s.a. Asunnottomuus [verkkosivut]. Vailla vakinaista asuntoa ry. [Viitattu 2020-08-16.] Saatavissa: <https://vvary.fi/asunnottomuus/>
- YMPÄRISTÖMINISTERIÖ 2013. Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2012–2015. [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-08-31.] Saatavissa: [https://www.ym.fi/fi-FI/Asuminen/Ohjelmat_ja_strategiat/Paattyneet_hankkeet/Pitkaaikaisasunnottomuuden_vahentamishj\(1873\)](https://www.ym.fi/fi-FI/Asuminen/Ohjelmat_ja_strategiat/Paattyneet_hankkeet/Pitkaaikaisasunnottomuuden_vahentamishj(1873))
- YMPÄRISTÖMINISTERIÖ s.a. Maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimukset [verkkajulkaisu]. [Viitattu 2020-02-10.] Saatavissa: <https://ym.fi/maankayton-asumisen-ja-liikenteen-sopimukset>

LIITE 1: SAATEKIRJE

Hei!

Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita Savonia-ammattikorkeakoulusta. Teemme opinnäytetyötämme liittyen asunnottomuuteen ja teemme siihen liittyen haastatteluja Kotirinteen asukkaille.

Haastattelut tapahtuvat torstaina 30.7. ja perjantaina 31.7. klo 12–16, paikkana Kotirinteen kerho-
huone. Haastattelun kysymykset käsittelevät asukkaiden kokemuksia asunnottomuudesta ja asumisesta Kotirinteellä.

Haastattelut äänitetään, mutta vastaukset käsitellään nimettöminä. Haastatteluun on hyvä varata aikaa noin 30–45 minuuttia.

Kiitos jo etukäteen!

Terveisin, Irina Hirvonen ja Kaija Koponen

LIITE 2: SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Suostumus haastatteluun osallistumisesta

Teemme opinnäytetyönämme tutkimuksen, jossa selvitämme Kotirinteen asukkaiden kokemuksia Kotirinteellä asumisesta sekä asunto ensin -mallista. Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja osallistujilla on oikeus keskeyttää haastattelussa mukana oleminen milloin vain haastattelun aikana. Haastateltava saa myös jättää vastaamatta sellaisiin kysymyksiin, joihin ei halua vastausta antaa.

Käsitlemme haastatteluaineiston siten, että hävitämme nauhoitteet heti kun olemme saaneet kirjoitettua haastattelun tekstimuotoon, ja aineistoa käytämme pelkästään opinnäytetyötämme varten. Opinnäytetyössämme käytämme mahdollisesti lainauksia haastateltavien vastauksista, mutta lainaukset ovat nimettömiä. Opinnäytetyössämme ei tule ilmi haastateltavien nimiä, eikä mitakaan tietoa, joista haastateltavat voi tunnistaa. Haastattelut ovat luottamuksellisia ja haastattelijat ovat vaitiolo- ja salassapitovelvollisia.

Haluan osallistua haastatteluun, jossa tutkitaan asukkaiden kokemuksia Kotirinne-asumisyksiköstä ja Asunto ensin-mallista.

Haastattelun saa nauhoittaa

- Kyllä
 Ei

Aika ja paikka _____

Allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

Haastattelun ja tutkimuksen toteuttavat Savonia ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat Irina Hirvonen ja Kaija Koponen.

Voit olla meihin yhteyksissä sähköpostitse

Irina.hirvonen@edu.savonia.fi

Kaija.koponen@edu.savonia.fi

LIITE 3: TEEMAHAASTATTELURUNKO

Haastattelukysymykset Kotirinteelle

Taustatiedot

Sukupuoli

Ikä

Kauanko olet asunut Kotirinteellä?

Muuttaminen Kotirinteelle

Miten päädyit asumaan Kotirinteelle?

Minkälaisena koit asunnon järjestymisen? Kauanko jouduit odottamaan asunnon saamista?

Miltä sinusta tuntui muuttaa Kotirinteelle asumaan? Oliko sinulla ennakkoluuloja tai odotuksia?

Vaikutukset hyvinvointiin

Kuinka Kotirinteellä asuminen on vaikuttanut henkiseen/fyysiseen hyvinvointiisi?

Minkälaista tukea olet saanut Kotirinteellä asuessasi? Koetko saamasi tuen hyväksi? Miksi / miksi et?

Mitä haluat tulevaisuudelta? Missä haluaisit asua? Voiko Kotirinne jotenkin auttaa sinua näissä asioissa?

Osallisuus

Koetko, että sinulla on mahdollisuus vaikuttaa itseesi liittyviin asioihin?

Koetko, että sinulla on mahdollisuus vaikuttaa Kotirinteen yhteisiin asioihin?

Koetko tärkeäksi sen, että Kotirinteellä on ryhmätoimintaa? Miksi / miksi et?

Viihtyvyys

Minkälaisena olet kokenut sen, että Kotirinteellä sallitaan päihteidenkäyttö? Onko siitä mielestäsi mitään haittaa? Mitä hyvää / huonoa?

Koetko asunnon, yhteiset tilat ja ympäristön viihtyisäksi? Mitä mieltä olet sijainnista?

Koetko asunnon kodiksi? Miksi / miksi et?

Minkälaisina koet Kotirinteen työntekijät? Onko heidän kanssaan helppo keskustella ja hoitaa asioita?

Onko jotain, mitä haluaisit muuttaa Kotirinteessä?